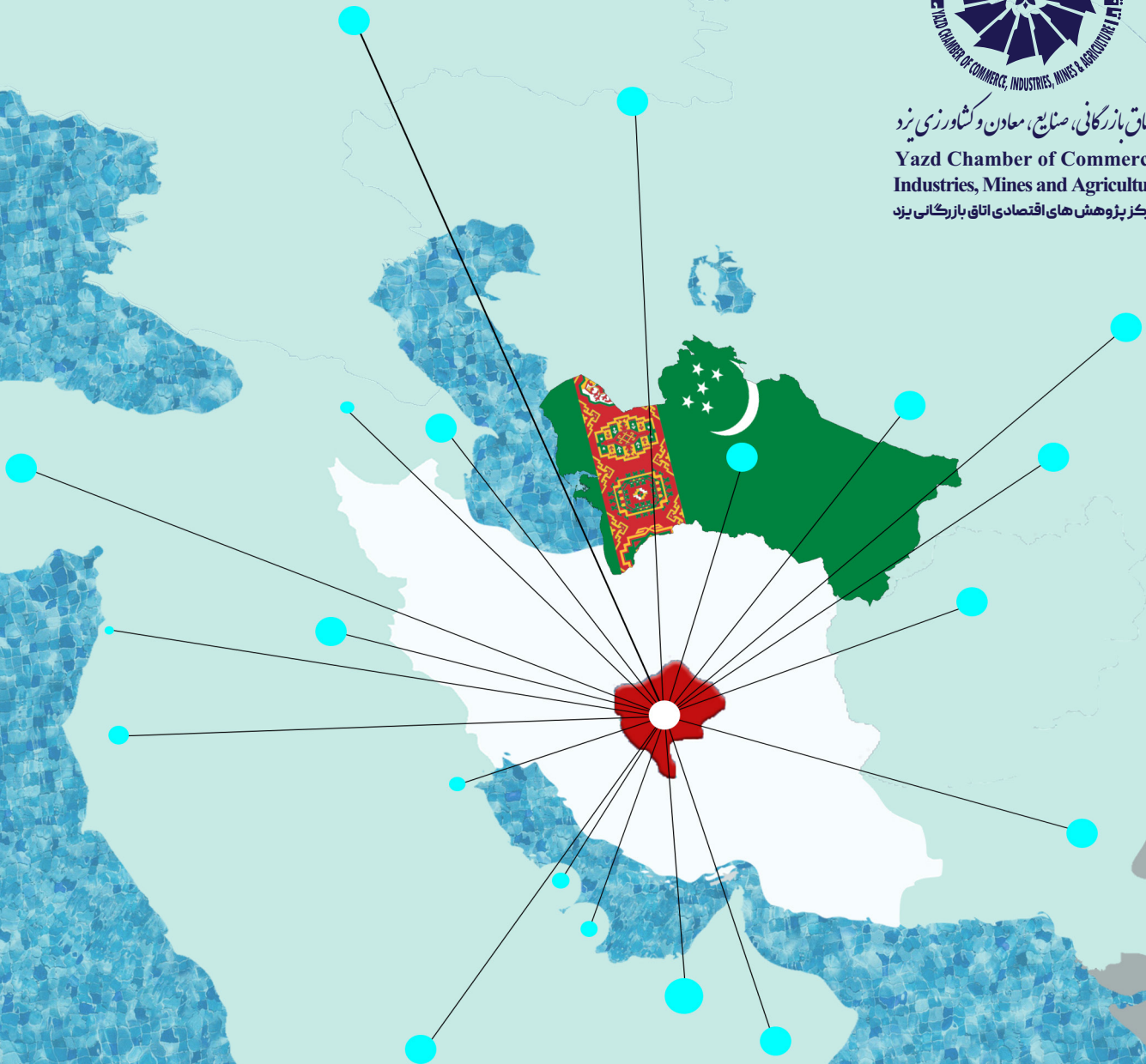

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی یزد
Yazd Chamber of Commerce,
Industries, Mines and Agriculture
مرکز پژوهش‌های اقتصادی اتاق بازرگانی یزد

۵

سلسله گزارش‌های تجارت خارجی یزد با کشورهای همسایه

بررسی تجارت خارجی یزد با ترکمنستان

مرکز پژوهش‌های اقتصادی اتاق بازرگانی یزد

زمستان ۱۴۰۴

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی یزد
Yazd Chamber of Commerce,
Industries, Mines and Agriculture
مرکز پژوهش‌های اقتصادی اتاق بازرگانی یزد

عنوان گزارش

سلسله گزارش‌های تجارت خارجی یزد با کشورهای همسایه
بررسی تجارت خارجی یزد با کشور ترکمنستان

پژوهشگر
علیرضا صفویان

تدوین
محمد عربی ندوشن

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق پست الکترونیک زیر نظرات خود را به مرکز پژوهش‌های اقتصادی اتاق بازرگانی یزد منعکس نمایند.

Res.center@yazdccima.com

آدرس: یزد، بلوار ۱۷ شهریور، روبروی ۵۲ متری امامشهر

کدپستی: ۸۹۱۶۹۵۹۱۱

وبسایت: www.yazdccima.com

بهمن ۱۴۰۴

مقدمه

تجارت خارجی یکی از مؤلفه‌های اصلی رشد و توسعه اقتصادی در سطح ملی و منطقه‌ای محسوب می‌شود و نقش بسزایی در افزایش تولید، ارتقای بهره‌وری، اشتغال‌زایی، انتقال فناوری و افزایش درآمدهای ارزی ایفا می‌کند. در دنیای امروز، رقابت‌پذیری اقتصادی استان‌ها و مناطق، تا حد زیادی به میزان توانمندی آن‌ها در حضور پایدار و هدفمند در بازارهای بین‌المللی وابسته است. از این منظر، استان یزد به‌عنوان یکی از استان‌های پیشرو در حوزه صنعت و تولید، از ظرفیت‌های قابل توجهی برای توسعه تعاملات تجاری با کشورهای هدف منطقه‌ای برخوردار می‌باشد. ساختار اقتصادی استان یزد مبتنی بر صنایع بزرگ و متوسط، واحدهای تولیدی صادرات‌محور و خوشه‌های صنعتی فعال است. سهم قابل توجهی از تولیدات این استان قابلیت عرضه در بازارهای خارجی را دارا بوده و در سال‌های گذشته نیز بخشی از صادرات غیرنفتی کشور از طریق بنگاه‌های مستقر در این استان محقق شده است. با این حال، بهره‌برداری حداکثری از این ظرفیت‌ها مستلزم شناسایی دقیق بازارهای هدف، شناخت نیازها و الزامات آن بازارها و برنامه‌ریزی منسجم برای توسعه صادرات می‌باشد. در این چارچوب، کشور ترکمنستان به‌عنوان یکی از همسایگان شمالی جمهوری اسلامی ایران و یکی از کشورهای منطقه آسیای میانه، در سیاست‌های توسعه تجارت منطقه‌ای است. نزدیکی جغرافیایی، دسترسی به مرزهای زمینی و مسیرهای ترانزیتی، اشتراکات فرهنگی و تاریخی و همچنین ظرفیت‌های اقتصادی مکمل، زمینه مناسبی را برای گسترش روابط تجاری میان استان یزد و ترکمنستان فراهم ساخته است. ترکمنستان در سال‌های اخیر، برنامه‌های توسعه‌ای گسترده‌ای را در حوزه‌های زیرساختی، عمرانی، صنعتی و خدماتی در دستور کار قرار داده که این امر منجر به افزایش تقاضا برای کالاهای صنعتی، مصالح ساختمانی و محصولات مورد نیاز پروژه‌های عمرانی شده است. محصولات تولیدی استان یزد، به‌ویژه در حوزه کاشی و سرامیک، فولاد و محصولات فلزی، سیمان و مصالح ساختمانی، محصولات معدنی فرآوری شده و برخی تولیدات صنعتی و نساجی، از قابلیت رقابت در بازار ترکمنستان برخوردار می‌باشند. علاوه بر این، ظرفیت‌های موجود در حوزه خدمات فنی و مهندسی، می‌تواند زمینه‌ساز توسعه همکاری‌های فراتر از صادرات کالا و حرکت به‌سوی مشارکت‌های اقتصادی پایدارتر گردد. با وجود این ظرفیت‌ها، توسعه تجارت خارجی استان یزد با ترکمنستان با چالش‌ها و موانعی نیز مواجه است. موانع اداری و گمرکی، تفاوت در مقررات و استانداردها، محدودیت‌های بانکی و مالی، مسائل مربوط به حمل‌ونقل و لجستیک و نوسانات سیاست‌های تجاری از جمله عواملی هستند که می‌توانند بر روند تعاملات تجاری دو طرف تأثیرگذار باشند. شناسایی دقیق این چالش‌ها و ارائه راهکارهای عملیاتی برای رفع یا کاهش اثرات آن‌ها، از جمله ضرورت‌های اساسی در مسیر توسعه پایدار روابط تجاری محسوب می‌شود. این مقدمه با هدف ترسیم چارچوب کلی تجارت خارجی استان یزد با کشور ترکمنستان، تبیین اهمیت راهبردی این بازار، بررسی ظرفیت‌ها و مزیت‌های نسبی و اشاره به چالش‌ها و الزامات توسعه روابط تجاری تدوین شده است.

پیشگفتار

توسعه تجارت خارجی استان یزد با کشور ترکمنستان

استان یزد با برخورداری از مزیت‌های نسبی در حوزه‌های صنعتی، معدنی و تولیدی، ظرفیت بالایی برای افزایش صادرات غیرنفتی به بازارهای منطقه‌ای دارد. کشور ترکمنستان به دلیل نزدیکی جغرافیایی، نیاز به کالاهای صنعتی و ساختمانی و نقش ترانزیتی در آسیای میانه، یکی از بازارهای هدف راهبردی برای توسعه تجارت خارجی استان محسوب می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که محصولات شاخص استان یزد از توان رقابت نسبی در این بازار برخوردار بوده و امکان گسترش همکاری‌ها فراتر از صادرات کالا نیز وجود دارد. با این حال، تحقق این ظرفیت‌ها مستلزم رفع موانع اجرایی، بهبود زیرساخت‌های حمایتی و اتخاذ رویکردی هدفمند و برنامه‌محور از سوی نهادهای مرتبط می‌باشد.

راهنمای مطالعه گزارش

این گزارش در بخش اول به معرفی کشور ترکمنستان از منظر وضعیت جمعیت‌شناختی، سیاسی و جغرافیایی می‌پردازد. در صورتی که علاقه‌مند هستید این کشور را از پایه و به صورت کلی بشناسید، مطالعه این بخش توصیه می‌شود.

در صورتی که نیازمند آشنایی با قوانین و مقررات تجاری، قوانین سرمایه‌گذاری، تعرفه‌های گمرکی و توافق‌نامه‌های تجاری هستید، مطالعه بخش‌های دوم تا چهارم پیشنهاد می‌شود.

در بخش پنجم، فرصت‌های سرمایه‌گذاری در ترکمنستان معرفی شده و بخش ششم به بررسی لجستیک، فرهنگ تجاری و فضای دیجیتال این کشور اختصاص دارد.

در نهایت، بخش‌های هفتم، هشتم و نهم به تحلیل شاخص‌های کلان اقتصادی، ساختار تجارت خارجی، تحلیل ریز اقلام تجاری و همچنین بررسی روابط تجاری ترکمنستان با ایران و به ویژه استان یزد می‌پردازد.

بخش اول

نمای کلی، جمعیت‌شناسی و ساختار سیاسی

۱. نمای کلی، جمعیت‌شناسی و ساختار سیاسی

۱-۱. شناسنامه عمومی کشور ترکمنستان

ترکمنستان، پنجاه و دومین کشور پهناور جهان، جمهوری ریاستی و واحدی در آسیای مرکزی است که نظام حکومتی آن بر پایه تک‌حزبی و محوریت رئیس‌جمهور استوار است. پایتخت این کشور، شهر «عشق‌آباد» است. ترکمنستان در سال ۱۹۹۱ استقلال خود را به دست آورد و وضعیت «بی‌طرفی» آن توسط سازمان ملل متحد به رسمیت شناخته شده است. اقتصاد ترکمنستان در حال گذار از یک مدل برنامه‌ریزی شده سوسیالیستی به یک اقتصاد بازارمحور است و دولت سرمایه‌گذاری قابل توجهی در بخش‌های مختلف برای مدرن‌سازی و تنوع‌بخشی به اقتصاد انجام می‌دهد.

۱-۲. ویژگی‌های جغرافیایی و اقلیمی کشور ترکمنستان

آب‌وهوای ترکمنستان، به جز مناطق ساحلی دریای خزر، به شدت قاره‌ای است. تابستان‌ها در دشت‌ها بسیار گرم و خشک است و میانگین دما در ماه ژوئیه از ۲۹ درجه سانتی‌گراد فراتر می‌رود. میانگین دمای سالانه هوا در سراسر کشور مثبت است و از ۱۱ تا ۱۶ درجه سانتی‌گراد و در شمال ۱۵ تا ۱۹ درجه سانتی‌گراد در جنوب شرق متغیر است. میزان بارندگی سالانه نیز بین ۱۰۶ میلی‌متر تا ۴۴۰ میلی‌متر در نواحی کوهستانی نوسان دارد.

پایتخت سیاسی: عشق آباد

نوع حکومت: جمهوری واحد تک حزبی و رئیس جمهور

زبان رسمی: ترکمنی (زبان روسی نیز رایج است)

واحد پول ملی: منات ترکمنستان

مساحت: ۴۹۱,۲۱۰ کیلومتر مربع

کشورهای همسایه و مرزهای مشترک:

ازبکستان ۱۷۹۳ کیلومتر

ایران ۹۲۲ کیلومتر

افغانستان ۸۰۴ کیلومتر

قزاقستان ۸۰۴ کیلومتر

ریسک تجاری: D - خطرناک

ریسک محیط کسب و کار: E - پرخطر

فساد اداری: رتبه ۱۶۵ از ۱۸۰ کشور در شاخص
ادراک فساد (CPI) سال ۲۰۲۴ با امتیاز ۱۷ از ۱۰۰

تولید ناخالص داخلی (GDP):

۶۸.۷ میلیارد دلار آمریکا

سرانه تولید ناخالص داخلی: ۱۰,۴۰۸ دلار

رشد اقتصادی: ۹,۳۲ درصد

رتبه واردات در جهان: ۱۴۷

ارزش کل واردات: ۳,۹۶ میلیارد دلار

۳-۱. جمعیت‌شناسی و ساختار اجتماعی کشور ترکمنستان

بر اساس نتایج رسمی سرشماری سال ۲۰۲۲، جمعیت کل ترکمنستان ۷,۰۵۷,۸۴۱ نفر است. توزیع جنسیتی در این کشور تقریباً متعادل است؛ زنان ۵۰.۰۴ درصد و مردان ۴۹.۹۶ درصد جمعیت را تشکیل می‌دهند. بافت جمعیتی عمدتاً روستایی است (۵۲.۹ درصد) و ۴۷.۱ درصد جمعیت در مناطق شهری ساکن هستند.

۱-۳-۱. نکات برجسته جمعیتی:

۱. پراکندگی منطقه‌ای:

ولایت «ماری» با ۱,۶۱۳,۳۸۶ نفر و «داش‌اغوز» با ۱,۵۵۰,۳۵۴ نفر پرجمعیت‌ترین مناطق هستند. عشق‌آباد با ۱,۰۳۰,۰۶۳ نفر، سومین واحد پرجمعیت محسوب می‌شود ضمن اینکه بزرگترین مرکز شهری کشور هم می‌باشد.

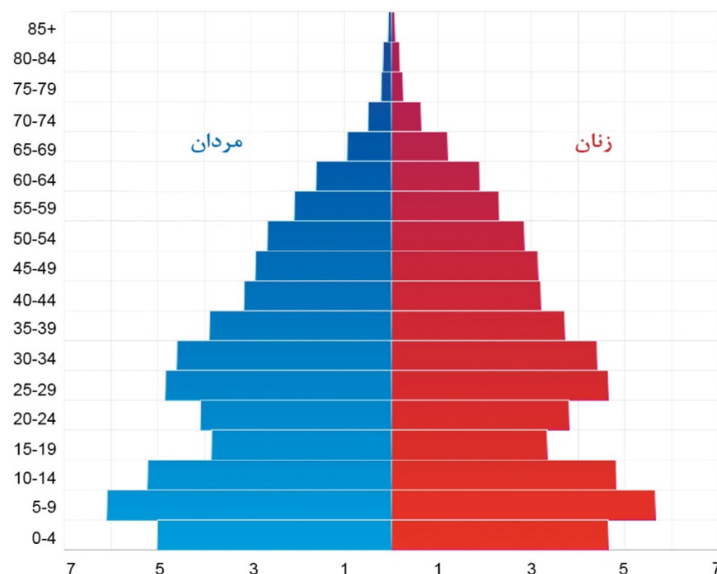
۲. چشم‌انداز آینده:

برآورد سازمان ملل برای جمعیت در اواسط سال ۲۰۲۵ معادل ۷,۶۱۸,۸۴۷ نفر است و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۳۰ به حدود ۸,۱۳۵,۰۰۰ نفر برسد (نرخ رشد سالانه ۱.۳۲ درصد).

۳. ساختار سنی:

جامعه ترکمنستان جوان و پویا است. ۵۷ درصد جمعیت در سن کار، ۳۴.۹ درصد زیر سن قانونی کار و تنها ۸.۱ درصد بازنشسته هستند. میانگین سنی پایین جمعیت ۲۸.۷ سال است (۲۷.۸ برای مردان و ۲۹.۶ برای زنان) که جوانی جمعیت را تایید می‌کند. شکل هرم سنی با قاعده پهن، بیانگر نرخ زاد و ولد بالا در سال‌های اخیر بوده و یک منبع انسانی قابل توجه برای توسعه اقتصادی و تضمین‌کننده نیروی کار فعال در دهه‌های آینده است.

نمودار ۱: هرم جمعیتی ترکمنستان (۲۰۲۳)

۴-۱. تقسیمات کشوری کشور ترکمنستان

ترکمنستان به پنج ولایت (استان) و یک ناحیه ویژه پایتخت تقسیم می‌شود. این ساختار در قانون اساسی کشور و مصوبات دولت ترکمنستان تثبیت شده است.

◀ ولایت آخال (Ahal):

مرکز آن شهر «آناؤ» است و عشق‌آباد در محدوده جغرافیایی آن قرار دارد.

◀ ولایت بالکان (Balkan):

واقع در غرب و ساحل خزر؛ مرکز آن «بالکان‌آباد» است.

◀ ولایت داش‌اغوز (Dasoguz):

در شمال کشور و هم‌مرز با ازبکستان؛ مرکز آن «داش‌اغوز» است.

◀ ولایت لب‌آب (Lebap):

در شرق کشور؛ هم‌مرز با ازبکستان و افغانستان و مرکز آن «ترکمن‌آباد» (چارجوی سابق) است.

◀ ولایت ماری (Mary):

در جنوب شرقی؛ و در همسایگی افغانستان واقع است و مرکز آن شهر «ماری» است.

◀ شهر عشق‌آباد (Ashgabat):

به‌عنوان پایتخت ترکمنستان دارای جایگاه اداری مستقل و زیر نظر مستقیم دولت مرکزی است. در نظام آماری و اداری، عشق‌آباد در رده‌ای معادل یک ولایت در نظر گرفته می‌شود.

۵-۱. بررسی روند واحد پول کشور ترکمنستان (منات)

نرخ منات ترکمنستان در برابر ریال ایران روندی صعودی داشته است. نرخ تبدیل در زمان پژوهش ۴۶۴,۰۰۰ ریال بوده که نسبت به میانگین شش‌ماه گذشته (۳۴۶,۱۴۴ ریال) رشدی ۳۴ درصدی را نشان می‌دهد. همچنین این نرخ نسبت به یک سال قبل ۷۵ درصد (۲۶۲,۲۰۰ ریال) و نسبت به سه سال قبل ۲۶۱ درصد (۲۸۳,۳۰۰ ریال) افزایش داشته است که حاکی از تقویت پیوسته ارزش منات در برابر ریال و افزایش تدریجی آن طی سه سال گذشته است.

۶-۱. تعطیلات رسمی کشور ترکمنستان

روز تعطیل رسمی هفتگی یکشنبه می باشد. اگر تعطیلات رسمی با یکشنبه هم‌زمان شود، طبق ماده ۸۱ قانون کار ترکمنستان، اولین روز کاری پس از آن تعطیل اعلام می‌گردد. تعطیلات مهم شامل موارد زیر است:

جدول ۱: تعطیلات رسمی کشور ترکمنستان

ردیف	عنوان تعطیلات	تاریخ میلادی	معادل تقریبی در تقویم شمسی ایران	توضیح مختصر
۱	روز سال نو	۱ ژانویه	۱۱ دی	آغاز سال جدید میلادی
۲	روز یادبود	۶ اکتبر	۱۴ مهر	بزرگداشت یاد جان‌باختگان ملی
۳	روز زنان (روز جهانی زن)	۸ مارس	۱۸ اسفند	گرامی‌داشت مقام زن
۴	عید نوروز	۲۱ و ۲۲ مارس	۱ و ۲ فروردین	جشن سنتی آغاز بهار
۵	روز قانون اساسی	۱۸ مه	۲۸ اردیبهشت	سالروز تصویب قانون اساسی کشور
۶	روز استقلال ملی	۲۷ سپتامبر	۵ مهر	استقلال کامل از اتحاد جماهیر شوروی (۱۹۹۱)
۷	روز بی‌طرفی ترکمنستان	۱۲ دسامبر	۲۱ آذر	یادبود سیاست بی‌طرفی دائم کشور
۸	عید فطر	با اعلام رئیس جمهور	***	***
۹	عید قربان	با اعلام رئیس جمهور	***	***

۷-۱. ژئوپلیتیک و سیاست خارجی کشور ترکمنستان

سیاست خارجی ترکمنستان بر محور «بی‌طرفی دائمی»، تمرکز قدرت و بهره‌گیری از منابع انرژی به عنوان ابزار سیاست خارجی استوار است. از سال ۱۹۹۱ (زمان استقلال) تاکنون نظامی اقتدارگرا با رهبری متمرکز را تجربه کرده است. سیاست بی‌طرفی این کشور در سال ۱۹۹۵ توسط سازمان ملل به رسمیت شناخته شد. این سیاست به عشق‌آباد اجازه داده است تا از ورود به ائتلاف‌های نظامی و درگیری‌های منطقه‌ای پرهیز کند و در عین حال روابط متوازنی با قدرت‌هایی نظیر روسیه، چین، ایران، ترکیه و اتحادیه اروپا برقرار کند و از طرفی اجازه داده با وجود همجواری با مناطق پر تنش (افغانستان و قفقاز جنوبی) ثبات داخلی خود را حفظ نماید.

در بعد داخلی، ترکمنستان ماهیتی امنیتی و اقتدارگرا دارد که تمرکز قدرت در دست رئیس‌جمهور و دستگاه‌های امنیتی و کنترل شدید رسانه و نهادهای مدنی را به همراه داشته است. دولت با تکیه بر درآمدهای گازی مشروعیت سیاسی خود را حفظ کرده است و توانسته است کنترل اجتماعی و اقتصادی را اعمال کند. ترکیب این ساختار با موقعیت ژئوپلیتیک کشور یعنی فرار گرفتن در مسیر روسیه، چین و غرب بر سر انرژی آسیای مرکزی سبب شده است تا ترکمنستان سیاست چندجانبه‌گرایی محتاطانه‌ای را دنبال کند. بدین ترتیب، ژئوپلیتیک سیاسی ترکمنستان تلاشی است برای حفظ استقلال و ثبات داخلی در سایه فشارهای ژئوپلیتیکی بیرونی، هرچند هزینه آن، کندی اصلاحات سیاسی و تداوم ساختار بسته قدرت بوده است.

۸-۱. قوانین و سیاست‌های تجاری ترکمنستان

ترکمنستان به‌عنوان یکی از کشورهای کلیدی آسیای مرکزی، به دلیل منابع عظیم انرژی و موقعیت ژئواقتصادی خود، همواره مورد توجه بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی بوده است. شناخت دقیق ظرفیت‌ها و چالش‌های این کشور برای تجار و بازرگانان ایرانی، به‌ویژه در برنامه‌ریزی همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ترکمنستان عضو ناظر سازمان تجارت جهانی (WTO) است و هنوز به عنوان عضو کامل پذیرفته نشده است. این کشور در سال ۲۰۲۰ درخواست رسمی خود را برای عضویت ارائه داد و در سال ۲۰۲۲ به‌طور رسمی به جمع دولت‌های ناظر پیوست.

۱-۸-۱. نقاط قوت بازار ترکمنستان:

- ◀ چهارمین ذخایر اثبات شده بزرگ گاز طبیعی در جهان (حدود ۷ درصد از کل ذخایر جهانی)
- ◀ موقعیت ژئواقتصادی راهبردی در آسیای مرکزی میان چین و روسیه و در مسیر ترانزیتی به اروپا از طریق دریای خزر
- ◀ ثبات مالی و خارجی با سطح پایین بدهی عمومی
- ◀ وجود صندوق تثبیت مالی معادل ۱۱٪ تولید ناخالص داخلی و صندوق ثروت ملی معادل ۵۶٪ تولید ناخالص داخلی
- ◀ پیشرفت پروژه‌های راهبردی انرژی از جمله خط لوله گاز ترکمنستان، افغانستان، پاکستان و هند (TAPI) و توسعه خط چهارم انتقال گاز به چین
- ◀ عضویت ناظر در سازمان تجارت جهانی (WTO) که امکان تعامل بیشتر با اقتصاد جهانی را فراهم می‌کند.

۲-۸-۱. نقاط ضعف بازار ترکمنستان:

- ◀ وابستگی شدید به هیدروکربن‌ها (۸۹٪ از کل صادرات)، به‌ویژه گاز طبیعی (۶۶٪ از صادرات) و وابستگی بالا به بازار چین (۸۵٪ از صادرات گاز در ابتدای ۲۰۲۴)
- ◀ سهم پایین بخش خصوصی، وجود ساختارهای ضد رقابتی بازار و کنترل گسترده دولت بر فعالیت‌های اقتصادی
- ◀ عدم دسترسی به منابع مالی خارجی و بخش بانکی توسعه‌نیافته همراه با تخصیص اعتبارات دستوری و ارزش‌گذاری بیشتر نرخ رسمی ارز
- ◀ کنترل‌های سخت ارزی و وجود نرخ ارز موازی
- ◀ زیرساخت‌های ضعیف، هزینه‌کرد ناکارآمد منابع عمومی و سوءمدیریت بنگاه‌های دولتی
- ◀ فساد گسترده، اقتدارگرایی سیاسی، ضعف در حاکمیت قانون، نبود انتخابات آزاد و شفافیت پایین در سیاست‌گذاری اقتصادی و نظام آماری
- ◀ کمبود مواد غذایی و آسیب‌پذیری بالا در برابر تغییرات اقلیمی و گرمایش جهانی
- ◀ مرز نفوذپذیر با افغانستان و منابع نظامی محدود که ریسک‌های امنیتی بالقوه‌ای را ایجاد می‌کند.

بخش دوم

چشم انداز اقتصادی، موانع تجاری و ساختار قانونی

۲. چشم‌انداز اقتصادی، موانع تجاری و ساختار قانونی

۱-۲. چشم‌انداز اقتصادی و فضای سرمایه‌گذاری (۲۰۲۴-۲۰۲۵)

اقتصاد ترکمنستان در حال گذار است و رشد اقتصادی آن در سال‌های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ محدود اما باثبات پیش‌بینی می‌شود که عمدتاً از محل سرمایه‌گذاری‌های دولتی تأمین می‌گردد.

۱-۱-۲. محورهای اصلی اقتصاد:

◀ سرمایه‌گذاری دولتی:

دولت با هدف تنوع‌بخشی به اقتصاد، بر توسعه زیرساخت‌ها تمرکز کرده است و به دنبال آن است که این وابستگی را کاهش دهد. پروژه‌هایی نظیر آزادراه ۳۷۰ کیلومتری عشق‌آباد-ترکمن‌آباد، شهر هوشمند «آرکاداغ» و احداث مدارس و بیمارستان‌ها در اولویت قرار دارند. با توجه به ضعف بخش خصوصی، تأمین مالی عمدتاً از منابع دولتی صورت می‌گیرد.

◀ تورم و معیشت:

تورم پس از کاهشی موقت در سال ۲۰۲۳، مجدداً افزایش یافته است. سیاست جایگزینی واردات و ضعف در برنامه ریزی کشاورزی و تغییرات اقلیمی منجر به کمبود مواد غذایی و تولید کافی شده است. افزایش سالانه ۱۰ درصدی حقوق کارکنان دولتی نیز فشار تورمی را تشدید کرده و دولت برای کنترل بازار از سیاست‌های کنترل قیمت و سهمیه‌بندی مواد غذایی استفاده می‌کند هر چند که این سیاست‌ها کارایی محدودی دارند.

◀ ثبات مالی:

کشور ترکمنستان هم چنان دارای مزاد حساب جاری است هر چند که این مزاد به تدریج کاهشی می باشد. کاهش تولید نفت، افت قیمت انرژی و کم شدن حواله های کارگران مهاجر (به ویژه از ترکیه) از عوامل این روند هستند. صندوق ثروت ملی ترکمنستان هم چنان رشد می کند آن هم با ارزشی معادل ۵۵ درصد تولید ناخالص داخلی (در سال ۲۰۲۴)، که پشتوانه ای قوی برای این کشور محسوب می شود. بودجه دولت نیز با اتکا به درآمد های حاصل از انرژی و صندوق تثبیت مالی معادل ۱۱ درصد، دارای تراز مثبت می باشد. بدهی عمومی که بیشتر از خارجی می باشد پایین باقی مانده است، اما کنترل های شدید ارزی منجر به محدود کردن دسترسی فعالان اقتصادی به دلار و شکل گیری بازار غیررسمی ارز با نرخی بیش از ۵ برابر نرخ رسمی شده است. از سال ۲۰۲۰، تمامی ارزهای ورودی باید با نرخ رسمی به صندوق ثروت ملی واریز شوند، که این امر عرضه واقعی دلار را کاهش داده است.

◀ تنوع بخشی به شرکای تجاری:

چین با سهم ۷۱ درصدی، همچنان بزرگترین خریدار گاز ترکمنستان است و صادرات خود را از طریق شبکه خط لوله آسیای مرکزی (چین) انجام می دهد. با این حال، ترکمنستان برای گسترش بازار های صادرات گاز گام هایی را برداشته است از جمله امضای قرارداد با ایران (سوآپ گاز به عراق) برای صادرات سالانه ۱۰ میلیارد متر مکعب گاز، ساخت خط لوله ۱۲۵ کیلومتری جدید در مرز دو کشور، توافق با ترکیه و آذربایجان برای بررسی انتقال گاز به اروپا از طریق خط لوله ترانس کاسپین (TCP) و مذاکره با پاکستان برای تسریع در اجرای خط لوله ترکمنستان - افغانستان - پاکستان - هند (پروژه TAPI).

◀ انرژی (گاز):

سرمایه گذاری خارجی تقریباً محدود به بخش انرژی است و افزایش صادرات گاز نیز کاملاً وابسته به تقاضای کشورهای خریدار خواهد بود. بخش گاز به دلیل اشباع خطوط صادراتی به چین، رشد چشمگیری نداشته و کاهش جهانی قیمت انرژی بر درآمدهای ارزی آن تأثیر منفی گذاشته است.

◀ سطح سیاسی:

پس از کناره گیری قربانقلی بردی محمداف، قدرت همچنان در دایره خانوادگی او متمرکز است و شورای خلق (Halk Maslahaty) عملاً به عنوان یک مرکز قدرت موازی در کنار ریاست جمهوری عمل می کند. حکومت اقتدارگرا و محدودیت آزادی های مدنی همچنان ادامه دارد و نارضایتی عمومی به دلیل شرایط معیشتی دشوار در حال افزایش است.

۲-۲. موانع و چالش‌های تجارت با ترکمنستان

تشریفات گمرکی کند و بوروکراتیک، یکی از اصلی‌ترین موانع در برابر حرکت کارآمد کالاها و تجارت در ترکمنستان است. این روند به ویژه به دلیل الزام ثبت قراردادهای در بورس دولتی کالا و مواد خام (SCRME)، که تنها بورس کشور است، پیچیده می‌شود. فرآیند ثبت قرارداد، که شامل کسب تأییدیه‌های متعدد از وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مختلف است، بسیار دست و پا گیر محسوب می‌شود. از سوی دیگر، این رویه نظارت شدیدی را ایجاد می‌کند؛ به طوری که توجیه قیمت‌ها و بررسی امکان‌سنجی قراردادها توسط دیوان عالی نظارت انجام می‌پذیرد. این مقررات سخت‌گیرانه نه تنها شامل قراردادهای منعقد شده در بورس دولتی کالا و مواد خام، بلکه قراردادهای بین اشخاص ثالث را نیز در بر می‌گیرد و نکته حیاتی آن است که کلیه قراردادهای وارداتی باید پیش از تحویل کالا به ترکمنستان به ثبت برسند. همچنین، پروژه‌های سرمایه‌گذاری، از جمله پروژه‌های ساخت و ساز عمرانی، باید در وزارت دارایی و اقتصاد ثبت شوند.

علاوه بر موانع نظارتی و حقوقی، مسائل اداری و مالیاتی نیز چالش‌های قابل توجهی را برای شرکت‌های خارجی ایجاد می‌کنند. رژیم بوروکراتیک ویزای ترکمنستان که مستلزم داشتن نامه دعوت است، یکی از این موانع اداری است. همچنین، سیاست‌های مالیاتی کشور نیز از جمله مسائل دشواری هستند که شرکت‌ها برای فعالیت موفق در این محیط باید با آن‌ها دست و پنجه نرم کنند. این عوامل در کنار الزامات ثبت و بوروکراسی گمرکی، محیط تجاری ترکمنستان را برای سرمایه‌گذاران خارجی پیچیده می‌سازد.

۲-۱-۲. حل و فصل اختلافات

برای حل اختلافات تجاری و سرمایه‌گذاری، ترکمنستان عضو کنوانسیون حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری (ICSID) مصوب ۱۹۹۵ و نیز کنوانسیون شناسایی و اجرای احکام داورى خارجی (کنوانسیون نیویورک) مصوب ۱۹۵۸ است. با این حال، با وجود اینکه سیستم قضایی داخلی شامل دادگاه داورى ترکمنستان به ۱۳ دسته از اختلافات رسیدگی می‌کند، به شرکت‌های خارجی قویاً توصیه می‌شود که بند داورى بین‌المللی را در قراردادهای خود بگنجانند. دلیل این توصیه، تأثیرگذاری احتمالی ملاحظات سیاسی بر دادگاه‌های محلی است. سابقه این امر با پیگیری داورى‌های بین‌المللی توسط چندین شرکت خارجی علیه دولت ترکمنستان از طریق مراجعی نظیر مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری، بانک جهانی و مؤسسه داورى اتاق بازرگانی استکهلم، نشان داده شده است.

۳-۲. قوانین و مقررات بانکی

نظام بانکی ترکمنستان دارای ساختاری کاملاً عمودی و متمرکز است. بانک مرکزی مستقیماً به رئیس‌جمهور پاسخگو بوده و رئیس کل آن توسط شخص رئیس‌جمهور منصوب می‌شود. این ساختار نشان‌دهنده نفوذ و کنترل بالایی دولت بر سیاست‌های پولی و بانکی است. این به معنای آن است که تصمیمات بانکی، به‌ویژه در سطح کلان (مانند تخصیص ارز یا صدور مجوزها)، به‌شدت تحت تأثیر سیاست‌های دولتی قرار دارد و کمتر بر اساس سازوکارهای بازار آزاد است. هرگونه تعامل بانکی نیازمند درک این زنجیره فرماندهی متمرکز است.

نکات حیاتی برای تعاملات بانکی

- از آن جایی که بانک مرکزی ترکمنستان تمامی قوانین و استانداردهای پرداخت غیرنقدی و تسویه حساب‌های بین بانکی را تعیین می‌کند این بدان معناست که تمامی تراکنش‌های مالی داخلی و بین‌المللی باید از فیلتر نظارتی بانک مرکزی عبور کنند.
- برای شرکت‌های ایرانی که با طرف‌های ترکمنستانی کار می‌کنند، این موضوع اهمیت اسناد و مدارک شفاف و قانونی را دوچندان می‌کند. هرگونه انتقال وجه بین‌المللی باید کاملاً مستند و مطابق با مقررات بانک مرکزی باشد تا از بلوکه شدن وجوه جلوگیری کند.
- طبق قانون مبارزه با پول‌شویی و تامین مالی تروریسم ترکمنستان؛ بانک‌ها موظف به گزارش‌دهی هرگونه «معامله مشکوک» به مقامات ذی صلاح هستند؛ لذا شفافیت کامل تراکنش‌ها و وجود اسناد مثبت قوی برای شرکت‌های ایرانی ضروری است.

۴-۲. نظام مالیاتی ترکمنستان

نظام مالیاتی شامل مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم است که براساس نوع فعالیت اقتصادی، شخصیت حقوقی (دولتی - خصوصی - خارجی)، اندازه کسب و کار و نرخ‌ها، قوانین متفاوتی را اعمال می‌کند. این نظام با هدف تأمین درآمدهای دولتی و همچنین هدایت فعالیت‌های اقتصادی، به‌ویژه در بخش‌های استراتژیک مانند منابع هیدروکربنی، طراحی شده است. تحلیل زیر بر اساس قوانین و مقررات مدون در سال ۲۰۲۴ استوار است.

۱-۴-۲. مالیات‌های مستقیم

بر اساس قوانین ترکمنستان این دسته از مالیات‌ها مستقیماً از درآمد و دارایی اشخاص حقیقی و حقوقی اخذ می‌شود.

مالیات بر سود شرکت‌ها

- ◀ این مالیات اصلی‌ترین منبع درآمد مالیاتی از شرکت‌هاست.
- ◀ پرداخت کنندگان: اشخاص حقوقی مقیم ترکمنستان و شعب دائمی شرکت‌های غیر مقیم هستند.
- ◀ مبنای محاسبه: این مالیات سود کسب شده در دوره مالیاتی می‌باشد (برای شرکت‌های غیر مقیم، فقط سود حاصل از فعالیت در خاک ترکمنستان مشمول مالیات است).
- ◀ نرخ‌ها:
 - ۸٪ برای اشخاص حقوقی مقیم (به استثنای شرکت‌های با بیش از ۵۰٪ سهام دولتی).
 - ۲۰٪ برای سایر اشخاص حقوقی از جمله شعب شرکت‌های خارجی.
 - ۵۰٪ برای نهادهای خاص مانند مؤسسات اعتباری دولتی و شرکت‌های خدمات ارتباطی (به جز ماهواره‌ای).

مالیات تکلیفی - مالیات بر درآمد شرکت‌های غیر مقیم

- ◀ این مالیات برای درآمدهای حاصل از منابع ترکمنستانی که به شرکت‌های خارجی بدون شعبه دائمی پرداخت می‌شود، اعمال می‌گردد.
- ◀ پرداخت کنندگان: اشخاص حقوقی غیر مقیم که از منابعی در ترکمنستان درآمد دارند.
- ◀ نحوه اخذ: مالیات از درآمد ناخالص و در منبع (زمان پرداخت) کسر می‌شود.
- ◀ نرخ‌ها:
 - ۱۵٪ برای عموم درآمدها.
 - ۶٪ برای درآمد حاصل از اجاره کشتی یا هواپیما (بدون پرسنل).
 - مالیات بر درآمد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs)
- ◀ دولت با هدف حمایت از این بخش، نرخ مالیاتی بسیار پایینی برای آن در نظر گرفته است.
- ◀ پرداخت کنندگان شامل شرکت‌های خصوصی خرد، کوچک یا متوسط هستند.
- ◀ مبنای محاسبه این نوع مالیات درآمد ناخالص دوره گزارش‌دهی (بدون هیچ‌گونه کسورات) می‌باشد.
- ◀ نرخ این مالیات نرخ حمایتی ۲ درصد بر درآمد ناخالص می‌باشد.

مالیات بر درآمد اشخاص

- ◀ این مالیات بر درآمد افراد حقیقی اعمال می‌شود.
- ◀ پرداخت‌کنندگان این مالیات کلیه اشخاص حقیقی مقیم و غیرمقیم که در ترکمنستان درآمد کسب می‌کنند هستند.
- ◀ نرخ این نوع مالیات برای حقوق‌بگیران و کارآفرینان تحت نظام عمومی ۱۰ درصد و برای کارآفرینان تحت نظام ساده شده ۲ درصد می‌باشد.

مالیات بر سود تقسیمی سهام

- ◀ این مالیات سود سهام و درآمدهای ناشی از مشارکت در سهام سایر شرکت‌ها را شامل می‌شود.
- ◀ سود سهام حاصل از خدمات گردشگری از این نوع مالیات معاف است.
- ◀ نرخ این نوع مالیات برای اشخاص حقوقی ۱۵ درصد و برای اشخاص حقیقی ۱۰ درصد می‌باشد.

مالیات بر دارایی

- ◀ پرداخت‌کنندگان این مالیات اشخاص حقوقی (به جز بخش خصوصی که معاف است) می‌باشند.
- ◀ مبنای محاسبه این مالیات میانگین ارزش دفتری سالانه دارایی‌های ثابت و میانگین هزینه موجودی انبار می‌باشد.
- ◀ نرخ این مالیات معادل ۱ درصد از مبنای مالیاتی در سال می‌باشد.

۲-۴-۲. مالیات‌های غیرمستقیم و عوارض خاص

- ◀ این مالیات‌ها بر مصرف کالا، خدمات و فعالیت‌های ویژه اعمال می‌شوند.
- ◀ کالا‌های مشمول آن نوشیدنی‌های الکلی، محصولات دخانی، بنزین و خودروهای سواری وارداتی می‌باشند.

مالیات بر ارزش افزوده

- ◀ نرخ استاندارد ۱۵ درصد (SMEها معاف هستند).
- ◀ پرداخت‌کنندگان این مالیات، اشخاص حقوقی و کارآفرینان انفرادی تحت نظام مالیاتی عمومی هستند (کسب‌وکارهای کوچک و متوسط از این مالیات معاف هستند).
- ◀ نرخ استاندارد این نوع مالیات معادل ۱۵ درصد می‌باشد.

مالیات استفاده از معادن

- ◀ این مالیات مختص بخش استخراج است.
- ◀ پرداخت‌کنندگان این مالیات فعالان حوزه استخراج مواد معدنی (به جز پیمانکاران بخش هیدروکربن) هستند.
- ◀ نرخ این مالیات برای منابع هیدروکربنی (نفت و گاز) معادل ۲۲ درصد، برای نفت خام به طور خاص معادل ۱۰ درصد و برای سایر مواد معدنی، نرخ بسته به سودآوری متغیر است.

مالیات بر تبلیغات

- ◀ نرخ بین ۳٪ تا ۵٪ از هزینه تبلیغات بسته به محل آن.

مالیات بر درآمد بخش قمار

- ◀ مبالغی ثابت بر اساس تعداد دستگاه‌ها یا مساحت فضای بازی.

کمک به صندوق توسعه کشاورزی

- ◀ معادل ۳٪ از سود حسابداری شرکت‌ها.

۳-۴-۳. عوارض ویژه:

- ◀ کمک برای توسعه شهر عشق‌آباد معادل ۵٪ درصد از سود مشمول مالیات شرکت‌های ثبت‌شده در پایتخت.

۲-۵. معافیت‌های مالیاتی و مقررات گمرکی:

۲-۵-۱. معافیت‌های مالیاتی:

برخی فعالیت‌ها مانند کشاورزی از مالیات بر سود و دارایی معاف هستند. مهم‌تر از آن، ترکمنستان با ۳۹ کشور، از جمله ایران، روسیه، چین، ترکیه و امارات، قرارداد اجتناب از اخذ مالیات مضاعف امضا کرده است که به کاهش بار مالیاتی برای سرمایه‌گذاران خارجی کمک شایانی می‌کند.

۲-۵-۲. عوارض گمرکی:

تجهیزات و کالاهایی که برای عملیات نفتی تحت قانون «منابع هیدروکربنی» وارد یا صادر می‌شوند، از عوارض گمرکی معاف هستند.

بخش سوم

ساختار حقوقی شرکت‌ها و قوانین سرمایه‌گذاری

۳. ساختار حقوقی شرکت‌ها و قوانین سرمایه‌گذاری

۱-۳. فرآیند ثبت و شروع کسب‌وکار

با توجه به فقدان پروفایل رسمی ترکمنستان در شاخص «سهولت انجام کسب‌وکار»^۱، بررسی منابع داخلی نشان می‌دهد که فرآیند تأسیس شرکت برای سرمایه‌گذاران خارجی پیچیده و شامل مراحل زیر است:

◀ ثبت کسب و کار:

این فرآیند بسته به شهروند ترکمنستان بودن یا نبودن سهامداران متفاوت است. سهامداران خارجی باید ابتدا از یک کمیسیون ویژه برای نظارت بر سرمایه‌گذاری‌های خارجی مجوز دریافت کنند که این مرحله پیچیده و غیرشفاف توصیف شده است.

◀ اخذ مجوز کمیسیون:

سرمایه‌گذاران خارجی برای انجام فعالیت تجاری خاص باید ابتدا از کمیسیون ویژه نظارت بر سرمایه‌گذاری‌های خارجی مجوز دریافت کنند که امری الزامی می‌باشد اما فرآیند اخذ آن غیرشفاف توصیف شده است.

◀ ثبت در اتحادیه‌ها:

برخی فعالیت‌ها نیازمند ثبت در «اتحادیه صنعتگران و کارآفرینان ترکمنستان»^۲ است.

1) Doing Business

2) The Union of Industrialists and Entrepreneurs of Turkmenistan (UIET)

۲-۳. انواع ساختارهای حقوقی شرکت‌ها

انواع مختلفی از مدل‌های کسب و کار مجاز است، از جمله شرکت‌های خصوصی، دولتی، تک مالکی، سرمایه‌گذاری مشترک و غیره. چارچوب قانونی ترکمنستان چندین مدل از ساختارهای شرکتی را برای فعالیت‌های اقتصادی ارائه می‌دهد که هر یک دارای الزامات، سطوح مسئولیت و ساختارهای مدیریتی متفاوتی هستند. انتخاب ساختار مناسب به عواملی چون میزان سرمایه‌گذاری، تعداد شرکا، ماهیت فعالیت و سطح ریسک‌پذیری بنیان‌گذاران بستگی دارد. در ادامه، جزئیات هر یک از این ساختارها بر اساس راهنمای «انجام تجارت در ترکمنستان ۲۰۲۴» تحلیل می‌شود:

۱-۲-۳. شرکت دولتی

- ◀ **مبنای تأسیس:** ایجاد این شرکت‌ها بر اساس اساسنامه‌ای است که توسط هیئت وزیران ترکمنستان یا سایر نهادهای مجاز دولتی تصویب می‌شود.
- ◀ **سرمایه اولیه:** حداقل سرمایه ثابتی توسط نهاد دولتی مؤسس تعیین می‌گردد.
- ◀ **اختیارات مؤسس:** دولت به عنوان مؤسس می‌تواند تکالیف اجباری، قیمت‌گذاری برای کالاها و خدمات و همچنین انتصاب مدیران را تعیین کند.
- ◀ **مسئولیت:** شرکت با تمام دارایی‌های خود در قبال تعهداتش مسئول است. با این حال، شرکت در قبال تعهدات مؤسس خود (دولت) مسئولیتی ندارد و مسئولیت مؤسس نیز به دارایی‌های تخصیص یافته به شرکت محدود می‌شود.

۲-۲-۳. شرکت انفرادی

- ◀ این ساختار ساده‌ترین شکل کسب‌وکار خصوصی است که تنها توسط یک فرد حقیقی اداره می‌شود و برای کارآفرینان فردی طراحی شده است.
- ◀ **سند تأسیس:** سند اصلی آن، منشور شرکت است که توسط مالک تأیید می‌شود.
- ◀ **حداقل سرمایه مجاز:** حداقل سرمایه اولیه برای این نوع شرکت ۱,۲۵۰ منات تعیین شده است.
- ◀ **مدیریت:** شرکت می‌تواند توسط خود مالک یا یک مدیر استخدامی (مدیر اجرایی) بر اساس قرارداد مدیریت اداره شود.
- ◀ **مسئولیت:** مهم‌ترین ویژگی این ساختار، مسئولیت نامحدود مالک است؛ به این معنا که او با تمام دارایی‌های شخصی خود در قبال تعهدات شرکت مسئول است.

۳-۲-۳. شرکت تعاونی

- ◀ این مدل بر اساس مشارکت شخصی و همکاری اعضا شکل می‌گیرد و معمولاً برای فعالیت‌های گروهی مناسب است.
- ◀ **دارایی:** دارایی شرکت از طریق آورده‌های نقدی و غیرنقدی اعضا، درآمدها و سایر منابع قانونی تأمین می‌شود.
- ◀ **حداقل سرمایه ثابتی:** حداقل سرمایه برای تأسیس شرکت تعاونی ۲,۵۰۰ منات است.
- ◀ **نهاد حاکم:** بالاترین مرجع تصمیم‌گیری، مجمع عمومی اعضا است.
- ◀ **مسئولیت:** مسئولیت شرکت به دارایی‌های آن محدود است، در حالی که مسئولیت تضامنی سهام‌داران به میزان سهم هر یک در سرمایه ثابتی محدود می‌شود.

۳-۲-۴. سرمایه‌گذاری مشترک

- ◀ ساختاری ایده‌آل برای همکاری نهادهای داخلی و خارجی می‌باشد و بستر مناسبی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی است.
- ◀ **تأسیس:** بر اساس قراردادی میان بنیان‌گذاران، که می‌توانند اشخاص حقیقی و حقوقی ترکمنستانی و/یا خارجی باشند، تأسیس می‌شود.
- ◀ **الزامات سهام:** سهم هر یک از بنیان‌گذاران در سرمایه ثابتی باید حداقل ۱۰ درصد باشد.
- ◀ **حداقل سرمایه ثابتی:** حداقل سرمایه برای این نوع شرکت ۵,۰۰۰ منات است.
- ◀ **مسئولیت:** مسئولیت شرکت در قبال تعهداتش به میزان حقوق صاحبان سهام آن محدود است.

۳-۲-۵. انجمن اقتصادی

- ◀ این ساختار یک نوع مشارکت است که بر اساس توافق‌نامه بین دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی برای فعالیت مشترک ایجاد می‌شود.
- ◀ **حداقل سرمایه ثابتی:** حداقل سرمایه اولیه برای انجمن اقتصادی ۵,۰۰۰ منات است.
- ◀ **مسئولیت:** سطح مسئولیت بنیان‌گذاران بسته به نوع انجمن متفاوت است؛ آن‌ها می‌توانند به صورت تضامنی و با تمام دارایی‌های خود مسئول باشند یا مسئولیتشان محدود به میزان آورده (سهم) آن‌ها در سرمایه شرکت باشد.

۳-۲-۶. شرکت سهامی

- ◀ این ساختار پیشرفته‌ترین و پیچیده‌ترین شکل حقوقی است که برای کسب‌وکارهای بزرگ با تعداد سهام‌داران زیاد طراحی شده و حداقل به دو مؤسس نیاز دارد.
- ◀ **مسئولیت سهامداران:** این ساختار به دو نوع عام و خاص تقسیم می‌شود.
- ◀ **سهامی عام:** این شرکت حق دارد سهام خود را به صورت عمومی عرضه کند و فروش آن آزاد است. سهام‌داران می‌توانند بدون رضایت سایرین سهام خود را واگذار کنند و محدودیتی در تعداد سهام‌داران وجود ندارد.
- ◀ **سهامی خاص:** در این نوع، سهام فقط بین مؤسسان یا گروه مشخصی از افراد توزیع می‌شود. این شرکت حق عرضه عمومی سهام را ندارد و سهام‌داران فعلی برای خرید سهامی که توسط دیگران فروخته می‌شود، حق تقدم دارند. حداکثر تعداد سهام‌داران در این شرکت ۵۰ نفر است.
- ◀ **حداقل سرمایه ثبتی:** حداقل سرمایه برای شرکت‌های سهامی ۱۰,۰۰۰ منات است.
- ◀ **ارکان حاکمیتی:** نهاد‌های مدیریتی شامل مجمع عمومی سهام‌داران، هیئت نظارت، هیئت مدیره و کمیته حسابرسی شرکت است.

۳-۳. قانون سرمایه‌گذاری خارجی

- قانون «سرمایه‌گذاری‌های خارجی» ترکمنستان چارچوبی شفاف و حمایتی برای فعالیت‌های اقتصادی و جذب سرمایه بین‌المللی ایجاد کرده است. این قانون راه را برای انواع مختلف سرمایه‌گذاری، از جمله تأسیس شرکت‌هایی با مالکیت کامل خارجی، ایجاد شرکت‌های مشترک و یا خرید اموال منقول و غیرمنقول هموار می‌سازد که اصول کلیدی آن عبارت‌اند از:
- ◀ برای اطمینان بخشی حداکثری، در صورت مغایرت قوانین داخلی با معاهدات بین‌المللی، مقررات آن معاهدات اولویت خواهند داشت (ماده ۲).
 - ◀ امکان سرمایه‌گذاری در اشکال مختلف مانند تأسیس شرکت با مالکیت ۱۰۰٪ خارجی یا مشترک (ماده ۳).
 - ◀ اعطای ساختار حقوقی ملی به سرمایه‌گذاران خارجی که تضمین می‌کند شرایط فعالیت آن‌ها تفاوت چندانی با سرمایه‌گذاران داخلی ندارد (ماده ۸).
 - ◀ ارائه تضمین‌های قدرتمند برای حفاظت از سرمایه و حقوق سرمایه‌گذاران است. در صورتی که تغییرات آتی در قوانین ترکمنستان شرایط را برای سرمایه‌گذار نامساعد کند، قوانین معتبر در زمان ثبت سرمایه‌گذاری تا ده سال به قوت خود باقی خواهد ماند (ماده ۸).
 - ◀ سرمایه‌گذاران خارجی از رفتاری برابر با سرمایه‌گذاران داخلی برخوردارند (ماده ۸).
 - ◀ اموالی که به عنوان سهم آورده به سرمایه شرکت وارد می‌شوند، از پرداخت عوارض گمرکی معاف هستند (ماده ۹).
 - ◀ معافیت از هزینه‌های ثبت شرکت، هزینه‌های کنسولی، عوارض دولتی برای صدور مجوز و از طرفی به شرکت‌ها حق صادرات محصولات خود بدون نیاز به مجوز و امکان معافیت از پرداخت اجاره‌بها برای زمین در مناطق آزاد اقتصادی را نیز اعطا می‌کند (ماده ۱۱).

- ◀ شرکت‌های دارای سرمایه خارجی حق دارند محصولات خود را بدون نیاز به مجوز صادر کنند (ماده ۱۱).
- ◀ سرمایه‌گذاران خارجی در انتخاب اندازه ساختار سرمایه و تعیین مستقل قیمت محصولات خود (به جز موارد تحت نظارت دولت) آزاد هستند (ماده ۸ و ۱۱).
- ◀ مسائل مربوط به نیروی کار و روابط استخدامی تابع قوانین کار ترکمنستان خواهد بود (ماده ۱۳).
- ◀ حسابداری و گزارش‌دهی شرکت‌ها باید مطابق با استانداردهای ملی انجام شود (ماده ۱۷).
- ◀ نهادهای دولتی حق دخالت در فعالیت‌های اقتصادی روزمره شرکت‌ها را ندارند (ماده ۱۹).
- ◀ تسهیلات ویژه‌ای برای اقامت و تردد کارکنان خارجی و خانواده‌هایشان در نظر گرفته شده است (ارائه ویزا - مجوزهای اقامت بلندمدت) (ماده ۲۰).
- ◀ سرمایه‌گذاران پس از پرداخت مالیات، حق دارند آزادانه و به صورت کامل سود و درآمدهای قانونی خود را به خارج از کشور منتقل کنند و این موضوع توسط قانون تضمین شده است (ماده ۲۱).
- ◀ مصادره اموال را تنها در شرایط اضطراری مجاز دانسته و آن را مستلزم پرداخت فوری غرامت کامل بر اساس ارزش بازاری و به ارزش خارجی می‌داند (ماده ۲۶).
- ◀ در صورت بروز هرگونه اختلاف، حل و فصل آن از طریق مذاکره، دادگاه داوری ترکمنستان و یا با توافق طرفین، از طریق یک دادگاه بی‌طرف بین‌المللی امکان‌پذیر است (ماده ۲۹).

۳-۴. حقوق مالکیت فکری (علمی و فنی)

- قانون مالکیت فکری و علمی ترکمنستان، چارچوب حقوقی مشخصی برای تنظیم روابط ناشی از ایجاد، استفاده و حفاظت از دستاوردهای علمی و فنی تدوین کرده است که اصول کلیدی آن عبارتند از:
- ◀ در صورت وجود هرگونه تعارض میان این قانون و معاهدات بین‌المللی که ترکمنستان عضو آن است، مقررات معاهده بین‌المللی بر قانون داخلی اولویت خواهد داشت که این امر امنیت حقوقی بیشتری برای شرکای خارجی فراهم می‌کند (ماده ۱).
 - ◀ چارچوب این قانون، نتایج نهایی، میانی و حتی فرعی فعالیت‌های پژوهشی را به عنوان موضوع مالکیت فکری به رسمیت می‌شناسد. دامنه شمول قانون، کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی ترکمنستان، از جمله شرکت‌های مشترک با سرمایه‌گذاری خارجی را در بر می‌گیرد (ماده ۲).
 - ◀ مالک حق انحصاری تملک، استفاده و هرگونه تصرف در دستاورد علمی خود را داراست (ماده ۳).
 - ◀ یکی از کاربردی‌ترین بخش‌های این قانون، تعیین دقیق مالکیت معنوی است. اصل کلی بر این است که مالکیت به پدیدآورنده (محقق یا تیم تحقیقاتی) تعلق دارد. با این حال، یک استثنای بسیار مهم وجود دارد که اگر یک دستاورد علمی در چارچوب یک قرارداد استخدامی یا مأموریت ویژه و با استفاده از منابع، تجهیزات و امکانات کارفرما ایجاد شود، مالکیت آن به کارفرما تعلق خواهد داشت. این قانون همچنین امکان مالکیت مشترک بین کارفرما و پدیدآورنده را پیش‌بینی کرده است (ماده ۴).

- ◀ تمامی روابط، حقوق و مسئولیت‌ها باید به طور شفاف در قراردادهای کاری، جمعی یا پروژه‌ای مشخص شوند تا از بروز اختلافات در آینده جلوگیری گردد. قانون حقوق گسترده‌ای را پس از تعیین برای صاحب آن تضمین می‌کند (موارد ۵ و ۶).
- ◀ یکی از مهم‌ترین حقوق کاربردی، امکان تجاری‌سازی آن از طریق انتقال یا واگذاری حق بهره‌برداری به اشخاص ثالث است. این ماده اجازه می‌دهد تا مالکیت به صورت کامل یا جزئی، انحصاری یا غیراختصاصی و در ازای دریافت پول یا بخشی از درآمدهای آتی واگذار شود (ماده ۹).
- ◀ تاکید بر لزوم حفظ محرمانگی اطلاعات فنی، مالی و تجاری مرتبط با پروژه و افشای آن و در صورتی که نقض شود منجر به مسئولیت حقوقی می‌شود (ماده ۱۰).
- ◀ برای حفاظت از این حقوق، دادگاه به عنوان مرجع اصلی رسیدگی به اختلافات و نقض حقوق معرفی شده است و تصریح می‌کند که مالک می‌تواند جبران کلیه خسارات مادی و معنوی وارد شده را از شخص خاطی مطالبه کند. این قانون به جنبه‌های عملیاتی مهم دیگری نیز می‌پردازد (ماده ۱۱).
- ◀ برای سرمایه‌گذاران و نهادهای خارجی، این ماده از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا صراحتاً بیان می‌دارد که شرکت‌های مشترک و اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی می‌توانند طبق این قانون، مالکیت فکری علمی را در خاک ترکمنستان تملک کرده و از حقوق آن بهره‌مند شوند (ماده ۱۳).
- ◀ از نظر زمانی، این ماده مدت اعتبار حق مالکیت فکری علمی را به طور استاندارد ۲۵ سال پس از ثبت رسمی آن تعیین می‌کند (ماده ۱۴).
- ◀ در نهایت، این ماده به ایجاد یک سیستم ثبت و حسابداری دولتی برای این موضوعات اشاره دارد که به رسمیت بخشیدن و مدیریت این دارایی‌ها کمک می‌کند (ماده ۱۵).
- ◀ به طور ویژه حفاظت از حقوق مالکیت فکری و معنوی سرمایه‌گذاران را تضمین می‌کند (ماده ۲۳).
- ◀ یک نهاد دولتی مسئولیت ثبت رسمی دستاوردهای علمی و ایجاد یک پایگاه داده ملی را بر عهده دارد.
- ◀ شرکت‌ها و اتباع خارجی از حقوق برابر برای تملک و حفاظت از مالکیت فکری برخوردارند.

۳-۵. وضعیت سرمایه‌گذاری در فناوری

براساس داده‌های سازمان ملل متحد سرمایه‌گذاری ترکمنستان در تحقیق و توسعه به عنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۲، به ۰/۱۴ درصد رسیده است که نشان از افزایش این رقم نسبت به سال ۲۰۲۱ (رقم ۰/۱ درصد) می‌باشد. با این حال این رقم فاصله زیادی با میانگین جهانی (۱.۱۹ درصد) دارد (براساس داده‌های ۷۵ کشور).

در بازه زمانی ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۲، میانگین تاریخی این شاخص برای ترکمنستان ۰/۱۲ درصد بوده است، که طی این دوره کمترین مقدار آن ۰/۰۸ درصد در سال ۲۰۱۸ و بیشترین مقدار ۰/۱۶ درصد در سال ۲۰۱۶ به ثبت رسیده است.

در شاخص تأثیر جهانی، در سال ۲۰۲۰ کشور ترکمنستان با کسب امتیاز ۳۵ رتبه ۱۴۶ از ۱۶۸ کشور را به خود اختصاص داده است. شاخص تأثیر جهانی، عملکرد کشورها را در ۱۰ حوزه مختلف ارزیابی می‌کند. این کشور در شاخص فناوری با کسب امتیاز ۳۴ رتبه ۱۱۹ را به خود اختصاص داده است که این امتیاز و رتبه نشان دهنده عملکردی نسبتاً بهتر در حوزه فناوری در مقایسه با جایگاه کلی این کشور در شاخص تأثیر جهانی است.

بخش چهارم

ساختار تعرفه‌های گمرکی و توافق‌نامه‌های تجاری

۴. ساختار تعرفه‌های گمرکی و توافق‌نامه‌های تجاری

۴-۱. ساختار تعرفه‌های گمرکی و معافیت‌ها

بر اساس داده‌های گمرک ترکمنستان کالاهای معاف از حقوق گمرکی هنگام ورود به ترکمنستان، چندین گروه کالای اساسی بدون پرداخت عوارض و بدون محدودیت قابل واردات هستند. این کالاها شامل انواع گوشت، روغن نباتی (به استثنای روغن پنبه‌دانه)، کره و شکر می‌شود. علاوه بر این، محصولاتمانند کبریت (به جز محصولات آتش‌بازی)، محصولات آسیاب (به جز آرد درجه ۱ و ۲) و غلات مختلفی از جمله گندم بذری، برنج، گندم سیاه و ارزن نیز در این گروه کالاها قرار دارند. همچنین تخم‌مرغ نطفه‌دار که برای جوجه‌کشی و با مجوز وزارت تجارت وارد می‌شود؛ از پرداخت حقوق گمرکی معاف است. در ادامه جدول کالاهای دارای حقوق ورود گمرکی و میزان آن آمده است.

جدول ۲: کالاهای دارای حقوق گمرکی هنگام ورود به ترکمنستان

ردیف	نام کالا	میزان حقوق گمرکی
مواد غذایی و کشاورزی		
۱	پيله كرم ابريشم، ابريشم خام	برای هر کیلوگرم ۲ دلار آمریکا
۲	نمک طبی گلوبو (به جز موارد وارداتی برای نظام بهداشت)	برای هر کیلوگرم ۰.۵ دلار آمریکا
۳	تخم مرغ	برای هر کیلوگرم ۱.۵ دلار آمریکا
۴	کلم تازه	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۵	بادمجان تازه	
۶	فلفل تازه	
۷	خربزه - هندوانه - خیار	
۸	سیب زمینی - پیاز	
۹	نمک خوراکی	برای هر کیلوگرم ۳ دلار آمریکا
۱۰	کنسرو سبزیجات، میوه‌ها و آجیل (به جز رب و سیب‌زمینی)	برای هر کیلوگرم ۲ دلار آمریکا
۱۱	آب میوه و سبزیجات از مواد اولیه دیگر برای تولید (به جز کنسانتره و نکتار غلیظ)	برای هر کیلوگرم ۲ دلار آمریکا
۱۲	آب‌نبات و شکلات	٪۵
۱۳	بیسکویت	٪۵
۱۴	گوجه‌فرنگی تازه	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۱۵	آرد گندم درجه ۱ و ۲	برای هر تن ۲۰۰ دلار آمریکا
۱۶	عسل	برای هر کیلوگرم ۳ دلار آمریکا
۱۷	تخم کرم ابریشم (به جز موارد وارداتی توسط وزارت نساجی ترکمنستان)	برای هر گرم ۰.۵ دلار آمریکا
۱۸	لیمو، انگور تازه	برای هر کیلوگرم ۰.۵ دلار آمریکا
۱۹	روغن پنبه‌دانه	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۲۰	سوسیس و محصولات گوشتی، گوشت چرخ‌کرده، یا محصولات مشابه از خون دام و فرآورده‌های آنها	برای هر کیلوگرم ۲ دلار آمریکا
۲۱	آدامس، با یا بدون شکر	برای هر کیلوگرم ۲ دلار آمریکا
۲۲	محصولات فرآوری‌شده از سبزیجات، میوه‌ها، آجیل و سایر گیاهان، محصولات تولید شده از رب گوجه‌فرنگی، نکتار میوه و سبزیجات	برای هر کیلوگرم ۰.۱۵ دلار آمریکا
۲۳	رب گوجه‌فرنگی	برای هر کیلوگرم ۲ دلار آمریکا
۲۴	بستنی و سایر انواع یخ خوراکی، حاوی یا بدون کاکائو	برای هر کیلوگرم ۲ دلار آمریکا
۲۵	آب معدنی گازدار	برای هر لیتر ۰.۴ دلار آمریکا
۲۶	آب معدنی بدون گاز، آب گازدار با شکر و سایر افزودنی‌های شیرین و سایر نوشیدنی‌های غیرالکلی (به جز آب میوه و سبزیجات)	برای هر لیتر ۲ دلار آمریکا
۲۷	نمک صنعتی برای تولید سایر محصولات (سدیم و کلر)	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا

سلسله گزارش‌های تجارت خارجی یزد با کشورهای همسایه: بررسی تجارت خارجی یزد با ترکمنستان

ردیف	نام کالا	میزان حقوق گمرکی
مواد شیمیایی		
۲۸	گوگرد کوبیده شده، سولفات منیزیم طبیعی (اپسومیت)	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۲۹	اوزوکریت (به جز موارد وارداتی برای نظام بهداشت توسط شرکت‌های وزارت بهداشت و صنایع پزشکی ترکمنستان)	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۳۰	ید صنعتی نوع A و C (به جز موارد وارداتی برای نظام بهداشت)، کربن صنعتی نوع K-۳۵۴	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۳۱	اکسیژن	٪۱۰۰
۳۲	اسید سولفوریک (به جز موارد وارداتی برای نظام بهداشت)	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۳۳	دی‌اکسید کربن	٪۱۰۰
۳۴	منیزیم کلرید صنعتی (بیشوفیت)، پتاسیم یدید، پتاسیم یدات، کیک نمک A و B (به جز موارد وارداتی برای نظام بهداشت)	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۳۵	کاربید کلسیم	برای هر کیلوگرم ۰.۱ دلار آمریکا
۳۶	اوره (کاربامید) (به جز موارد وارداتی توسط شرکت دولتی "ترکمن‌شیمی")	برای هر تن ۱۰۰ دلار آمریکا
نساجی و فرش		
۳۷	پالتو پوست قره‌گل	برای هر واحد ۱۰۰ دلار آمریکا
۳۸	پارچه پنبه‌ای، پارچه جین (دنیم)	برای هر کیلوگرم ۴ دلار آمریکا
۳۹	نخ پنبه (بیش از ٪۸۵ پنبه) برای خرده‌فروشی و غیر خرده‌فروشی	برای هر کیلوگرم ۳ دلار آمریکا
۴۰	پشم‌پنبه یا محصولات لحافی با مواد دارویی برای خرده‌فروشی، پشم‌پنبه و پنبه برای مصارف پزشکی، جراحی و...	برای هر کیلوگرم ۱.۵ دلار آمریکا
۴۱	فرش‌های دستباف و سایر محصولات بافته شده دستباف (مانند گلیم، سوماک، کرمانی)	برای هر متر مربع ۵ دلار آمریکا
۴۲	فرش‌های ماشینی و سایر کفپوش‌های بافته شده ماشینی	برای هر متر مربع ۲ دلار آمریکا
۴۳	پارچه کشباف پنبه‌ای دستباف یا ماشینی	٪۵۰، اما برای هر کیلوگرم حداقل ۲ دلار آمریکا
۴۴	لباس‌های کشباف و غیرکشباف و اقلام مرتبط	برای هر کیلوگرم ۱ دلار آمریکا
۴۵	روتختی و روبالشی پنبه‌ای	٪۱۰۰
۴۶	کفش	٪۵
۴۷	روکش لحاف، بالش، تشک	٪۵۰
۴۸	حوله حمام از پارچه فیبر	٪۲۰
۴۹	حوله از پارچه فیبر، روتختی و روبالشی غیرپنبه‌ای یا ترکیبی	٪۲۰

سلسله گزارش‌های تجارت خارجی یزد با کشورهای همسایه: بررسی تجارت خارجی یزد با ترکمنستان

ردیف	نام کالا	میزان حقوق گمرکی
مصالح ساختمانی و صنعتی		
۵۰	محصولات سنگی، سیمانی، آزبست، میکا و مواد مشابه (به جز ورق آزبست-سیمان)	٪۵
۵۱	ورق آزبست-سیمان	٪۱۰۰
۵۲	شیشه جام با ضخامت ۲.۵ تا ۴ میلی‌متر (به جز مشکی و طرح‌دار)	برای هر متر مربع ۰.۵ دلار آمریکا
۵۳	محصولات کریستال تراش‌خورده	٪۱۵
۵۴	دیگ‌های گرمایشی و آب‌گرم‌کن	٪۱۵
۵۵	کتری با حجم ۳ تا ۱۰۰ لیتر	٪۵۰
۵۶	قوری آلومینیومی	٪۵۰
۵۷	تجهیزات تهویه بدون موتور، روتور، ماشین‌آلات مختلف صنعتی	٪۵۰
۵۸	دیگ‌های گرمایشی و آب‌گرم‌کن با توان ۰.۰۵ تا ۱.۰ گیگا کالری	٪۲۰
۵۹	پمپ‌های سانتریفیوژ بدون موتور الکتریکی، شامل مدل‌های مختلف پمپ نفت و آب	٪۲۰
۶۰	سیمان (به جز انواع خاص سیمان تمپد، پورتلند و نمک‌مقاوم)	٪۱۰۰، اما برای هر تن حداقل ۲۰۰ دلار آمریکا
۶۱	ایزوگام	٪۱۰۰، اما برای هر متر مربع حداقل ۳.۳۵ دلار آمریکا
۶۲	چسب کاشی و سرامیک، مخلوط خشک ساختمانی بر پایه شن و سیمان	٪۵۰، اما برای هر کیلوگرم حداقل ۰.۱۶ دلار آمریکا
۶۳	بطری‌های شیشه‌ای	٪۵۰
۶۴	گچ؛ انیدریت	٪۵۰
۶۵	رنگ امولسیون آبی	٪۱۰
۶۶	بتونه	٪۱۰
۶۷	لوله‌های آبیاری قطره‌ای (قطر ۱۸-۲۰ میلی‌متر)	٪۵
۶۸	لوله‌های فاضلاب موج‌دار (قطر تا ۱۲۰ میلی‌متر)	٪۵
۶۹	کیسه‌ها و بسته‌بندی‌های پلی‌پروپیلن	٪۱۰
۷۰	در و پنجره‌های پلاستیکی و آلومینیومی	٪۱۰
۷۱	محصولات تزئینی مختلف فوم پلی‌استایرن مورد استفاده در ساختمان	٪۱۰
۷۲	لوازم بهداشتی سرامیکی	٪۵
۷۳	سپر آتش (۶۰x۶۰)	٪۱۰
۷۴	ورق فلزی (کاشی فلزی)	٪۱۰
۷۵	درب ضد حریق	٪۵
۷۶	تابلو برق فلزی	٪۵
۷۷	لامپ رشته‌ای	برای هر عدد ۱ دلار آمریکا
۷۸	لوله و پروفیل پلاستیکی	٪۱۰۰
۷۹	آجر و بلوک ساختمانی	٪۵۰

ردیف	نام کالا	میزان حقوق گمرکی
وسایل نقلیه موتوری		
۸۰	- کمتر از ۱ سال (شامل نو)	۱۰٪، اما حداقل برای هر سی‌سی حجم موتور ۰.۳ دلار
۸۱	۱ تا ۲ سال	۲۵٪، اما حداقل برای هر سی‌سی حجم موتور ۰.۵ دلار
۸۲	۲ تا ۳ سال	۴۰٪، اما حداقل برای هر سی‌سی حجم موتور ۱ دلار
۸۳	۳ تا ۴ سال	۵۰٪، اما حداقل برای هر سی‌سی حجم موتور ۱.۵ دلار
۸۴	- بیش از ۴ سال	۲٪، اما حداقل برای هر سی‌سی حجم موتور ۰.۱ دلار

۲-۴. رویه‌ها و هزینه‌های گمرکی

رویه‌های گمرکی ترکمنستان براساس جدول زیر محاسبه می‌شود. هم‌چنین اداره گمرک ترکمنستان در وب سایت خود محاسبه‌گر آنلاین هزینه‌های گمرکی را برای تسهیل محاسبه آن در اختیار تجار قرار داده است. علاوه بر تعرفه واردات، هزینه‌های جانبی تشریفات گمرکی نیز باید در محاسبات تجاری لحاظ گردد:

جدول ۳: رویه‌ها و هزینه‌های گمرکی

ردیف	انواع عوارض گمرکی	مبلغ عوارض گمرکی
۱	عوارض برای تشریفات گمرکی	برای هر کیلوگرم ۰.۵ دلار آمریکا
۲	برای اسکورت گمرکی	به میزان ۰.۲ از نرخ پایه مورد استفاده برای محاسبه مالیات و عوارض، به ازای هر ساعت کار مأمور گمرک
۳	عوارض گمرکی برای انبارداری (به جز رویه‌های گمرکی امحاء و واگذاری به نفع دولت)	به میزان ۰.۳٪ از ارزش گمرکی کالا برای هر روز

۳-۴. توافق‌نامه‌های تجاری و مالیاتی با ایران

۱-۳-۴. توافق‌نامه تجاری ایران با ترکمنستان

جدول ۴: توافق‌نامه تجاری ایران با ترکمنستان

عنوان اطلاعات	جزئیات
نام توافق نامه	سازمان همکاری اسلامی (OIC)
وضعیت	در حال اجرا
سال لازم الاجرا شدن	۲۰۲۳
تاریخ شروع مذاکرات	۲۰۰۶-۰۱-۰۱
نوع توافق نامه	قرارداد تجارت آزاد
دامنه	چندجانبه، کشور-کشور
کشورهای عضو	جمهوری اسلامی ایران یکی از اعضای این توافقنامه است.
هدف	کاهش تعرفه‌ها و تسهیل تجارت میان کشورهای اسلامی است.

۲-۳-۴. موافقت‌نامه مالیاتی میان ایران و ترکمنستان

جدول ۵: موافقت‌نامه مالیاتی میان ایران و ترکمنستان

عنوان اطلاعات	جزئیات
نام توافق نامه	موافقت‌نامه مالیاتی میان ایران و ترکمنستان
زمان عقد قرارداد	امضا: ۲۳ دسامبر ۱۹۹۵ / ۲ دی ماه ۱۳۷۴ لازم الاجرا شدن: ۳ آگوست ۱۹۹۹ / ۷ مهر ماه ۱۳۷۷
مکان عقد قرارداد	عشق‌آباد
کشورهای طرف توافق	جمهوری اسلامی ایران و ترکمنستان
موضوع توافق نامه	اجتناب از اخذ مالیات مضاعف بر درآمد و سرمایه و توسعه همکاری‌های اقتصادی
هدف	حذف مالیات‌ستانی دوگانه بر درآمد و سرمایه مانند منافع تجاری، سود سهام، بهره و حق الامتیاز و مشخص کردن سقف نرخ مالیاتی برای درآمد‌های حاصل از سرمایه‌گذاری

نکات کلیدی این توافق نامه عبارت‌اند از:

- ◀ **روش حذف مالیات مضاعف:**
استفاده از روش «اعتبار مالیاتی»؛ مالیات پرداختی در کشور مبدأ از بدهی مالیاتی در کشور مقصد کسر می‌شود.
- ◀ **مقر دائم:**
سود تجاری تنها در صورتی در کشور میزبان مشمول مالیات می‌شود که شرکت دارای «مقر دائم» (مانند دفتر یا شعبه) باشد. برای پروژه‌های ساختمانی، این شرط پس از ۳۶ ماه فعالیت محقق می‌شود.
- ◀ **قانون ۱۸۳ روز:**
درآمد افراد حقیقی بابت خدمات (مستقل یا استخدامی) در کشور دیگر و تحت شرایطی خاص، چنانچه حضور فیزیکی آن‌ها کمتر از ۱۸۳ روز در سال باشد، از پرداخت مالیات در کشور میزبان معاف است.
- ◀ **تبادل اطلاعات:**
دو کشور برای اجرای صحیح توافق، متعهد به تبادل اطلاعات مالیاتی شده‌اند.

۳-۳-۴. توافق نامه تحکیم، توسعه و تنوع بخشی به روابط تجاری بین ایران و ترکمنستان

جدول ۶: توافق نامه تحکیم، توسعه و تنوع بخشی به روابط تجاری بین ایران و ترکمنستان

عنوان اطلاعات	جزئیات
موضوع توافق نامه	همکاری‌های بازرگانی، تحکیم، توسعه و تنوع بخشی به روابط تجاری بین دو کشور بر پایه اصول تساوی، عدم تبعیض و منافع متقابل و ایجاد تسهیلات
زمان عقد قرارداد	امضا: ۲۳ آوریل ۲۰۰۲ (۳ اردیبهشت ۱۳۸۱) تصویب نهایی در مجلس شورای اسلامی ایران: ۱۴ بهمن ۱۳۸۲ / ۲۰۰۴ میلادی
مکان عقد قرارداد	عشق‌آباد
کشورهای طرف توافق	جمهوری اسلامی ایران و ترکمنستان
هدف	ایجاد شرایط مناسب برای تسهیل و تشویق تجارت بین اشخاص حقیقی و حقوقی دو کشور
نکته	این موافقت‌نامه جایگزین توافقی بازرگانی قبلی دو کشور که در سال ۱۹۹۲ گردید.

این موافقت‌نامه همچنین سازوکارهای عملیاتی متعددی را برای تعمیق روابط تجاری پیش‌بینی کرده است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ◀ **تسهیلات تجاری:**
اجازه تأسیس دفاتر و مراکز تجاری (ماده ۹)، ایجاد بازارچه‌های مرزی مشترک (ماده ۱۲) و برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی با همکاری یکدیگر (ماده ۸).

◀ همکاری نهادی:

تشویق اتاق‌های بازرگانی دو کشور به همکاری نزدیک و ایجاد اتاق بازرگانی مشترک (ماده ۱۰).

◀ رفتار ملی:

طرفین متعهد شده‌اند که در خصوص واردات و صادرات کالا‌های خود ساختار ملی را برای طرف مقابل اعمال کنند (عدم تبعیض) این به معنی آن است که رفتار یکسان با کالا‌های طرف مقابل همانند کالا‌های داخلی با یکدیگر داشته باشند (ماده ۶).

◀ ترانزیت و ارز:

عبور کالا طبق موافقت‌نامه ترانزیتی جداگانه صورت می‌گیرد (ماده ۱۳) و تسویه مبادلات تجاری باید با ارزهای قابل تسعیر و طبق قواعد بانکداری بین‌المللی انجام شود (ماده ۷).

◀ حل اختلاف و نظارت بر حسن اجرای توافق:

تشکیل «گروه کاری همکاری‌های بازرگانی» در کمیسیون مشترک اقتصادی و نظارت بر حسن اجرای توافق (ماده ۱۵) و حل اختلافات از طریق مذاکره (ماده ۱۶).

بخش پنجم

مناطق آزاد، نهادهای حامی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری

۵. مناطق آزاد، نهادهای حامی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری

۵-۱. مناطق آزاد اقتصادی (FEZs)

دولت ترکمنستان با هدف تسریع در توسعه اقتصادی، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و تسهیل انتقال فناوری، مناطق آزاد اقتصادی را با ارائه ساختار حقوقی ویژه و مشوق‌های گسترده و جذاب تأسیس کرده است. این مناطق محیطی بسیار مساعد برای فعالیت‌های تجاری، صنعتی و خدماتی را فراهم آورده است و به چهار دسته تقسیم می‌شوند:

◀ مناطق تجاری-صنعتی:

شامل مناطق آزاد تجاری، مناطق آزاد صادراتی و پارک‌های صنعتی که بر تولید و تجارت متمرکز هستند.

◀ پارک‌های فناوری و نوآوری:

تکنوپارک‌هایی که با هدف توسعه فناوری‌های نوین ایجاد می‌شوند.

◀ مناطق خدماتی-لجستیکی (شامل بنادر):

شامل مناطق خدمات مالی، توریستی، اطلاعاتی و همچنین تأسیسات بنادر دریایی برای تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل.

◀ مناطق کشاورزی:

مناطق که برای توسعه بخش کشاورزی یا ترکیبی از کارکردهای فوق طراحی شده‌اند.

۱-۱-۵. ساختارهای حقوقی ویژه و مشوق‌های کلیدی:

جذابیت اصلی این مناطق در ساختارهای حقوقی آنها نهفته است که موانع بوروکراتیک و هزینه‌های عملیاتی را به شکل چشمگیری کاهش می‌دهد.

◀ تسهیلات زمین:

سرمایه‌گذاران از یک دوره تنفس ۱۰ ساله برای پرداخت اجاره‌بها بهره‌مند می‌شوند (۳ سال اول رایگان و ۷ سال بعدی نرخ مصوب را تخفیف با تخفیف ۵۰ درصدی پرداخت می‌کنند).

◀ قیمت‌گذاری آزاد:

شرکت‌های فعال در این مناطق از اختیار کامل برای قیمت‌گذاری آزاد بر روی کالاها و خدمات تولیدی خود برخوردارند که این امر انعطاف‌پذیری بالایی در مدیریت بازار به آنها می‌دهد.

◀ تسهیلات ارزی:

در این مناطق، گردش موازی ارز ملی و ارزهای خارجی مجاز است که ریسک‌های ناشی از نوسانات ارزی و محدودیت‌های تبدیل را کاهش می‌دهد.

◀ معافیت‌های گمرکی:

قراردادهای واردات و صادرات کالا و تجهیزات که توسط شرکت‌های مستقر در این مناطق امضا می‌شود، از الزام ثبت در بورس کالای دولتی ترکمنستان معاف هستند که این امر فرآیندهای تجاری را به شدت تسریع می‌کند.

◀ حذف مجوز کار:

یکی از مهم‌ترین مزیت‌ها، عدم نیاز به دریافت مجوز کار برای شهروندان خارجی و افراد بدون تابعیت است.

◀ عدم رعایت سهمیه‌بندی:

کارفرمایان در این مناطق از رعایت نسبت استخدامی میان نیروی کار داخلی و خارجی که در قوانین سراسری کشور الزامی است، معاف هستند که این ویژگی، دسترسی به متخصصان بین‌المللی را تسهیل می‌کند.

◀ تضمین‌های دولتی برای حفاظت از سرمایه‌گذاری

دولت ترکمنستان برای ایجاد اطمینان در میان سرمایه‌گذاران، تضمین‌های مشخصی را ارائه می‌دهد:

◀ تضمین ثبات:

دولت پایداری شرایط برای فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و تجاری در مناطق آزاد را تضمین می‌کند.

◀ حفاظت در برابر تغییرات قانونی:

در صورت انحلال زود هنگام یک منطقه یا تغییر در ساختار حقوقی آن، شرکت‌ها می‌توانند تا پایان مدت قرارداد خود (حداکثر تا ده سال) تحت شرایط اولیه به فعالیت خود ادامه دهند.

◀ عدم تبعیض و مصادره:

هیچ‌گونه تبعیضی علیه شرکت‌های خارجی اعمال نخواهد شد و سرمایه‌گذاری‌ها در برابر اقدامات مصادره اجباری مانند ملی‌سازی یا توقیف، محافظت می‌شوند.

۲-۵. نقش اتاق بازرگانی و صنایع ترکمنستان (CCI-OF-TM)

اتاق بازرگانی و صنایع ترکمنستان نهاد اصلی و کلیدی با هدف توسعه اقتصاد ترکمنستان و ادغام آن در بازار جهانی و حمایت از صادرکنندگان است.

این اتاق، نقش اصلی را در ایجاد زیرساخت‌های مدرن صنعتی، مالی و تجاری و فراهم کردن شرایط مطلوب برای کسب‌وکارها ایفا می‌کند. ترویج صادرات کالاها و خدمات داخلی ترکمنستان به بازارهای خارجی یک اولویت اصلی است به این دلیل که این سازمان از تولیدکنندگان و صادرکنندگان داخلی حمایت عملی می‌کند.

این نهاد، خدماتی حیاتی نظیر صدور گواهی‌نامه‌های مبدأ کالا، انجام معاینات تخصصی از جمله ارزیابی حسی، خدمات ترجمه و تأیید اسناد، صدور گواهی «فورس ماژور» و برگزاری نمایشگاه‌های تجاری مانند سمینارها و کنفرانس‌ها را ارائه می‌دهد. علاوه بر این اتاق بازرگانی برای شرکت‌های ایرانی جهت تأسیس دفاتر نمایندگی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک کمک کرده و مشاوره‌های حقوقی و بازاریابی را ارائه می‌دهد.

۲-۵-۱. تمرکز بر همکاری‌های بین‌المللی و نمایشگاهی

در راستای وظیفه اصلی خود برای توسعه همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه، اتاق بازرگانی ترکمنستان روابط گسترده‌ای با بسیاری از اتاق‌های بازرگانی و انجمن‌های خارجی، از جمله پتانسیل همکاری با ایران، از طریق توافق‌نامه‌ها و تفاهم‌نامه‌های همکاری برقرار کرده است. مهم‌ترین حوزه‌های کاری این اتاق شامل پشتیبانی از صادرات تولیدکنندگان ترکمن، سازماندهی هیئت‌های تجاری و جذب کسب‌وکارهای خارجی به ترکمنستان است.

یکی از ابزارهای قدرتمند اتاق بازرگانی و صنایع ترکمنستان، فعالیت‌های نمایشگاهی و کنگره‌ای است؛ این اتاق هماهنگ‌کننده اصلی رویدادهای کنگره‌ای و نمایشگاه‌های بین‌المللی در داخل و خارج از ترکمنستان بوده و دارای زیرساخت‌های استاندارد جهانی برای برگزاری آن‌ها است. این رویدادها فرصتی حیاتی برای شرکت‌های ایرانی فراهم می‌کند تا با شرکای تجاری ترکمن و بین‌المللی ارتباط برقرار کرده، تبادل تجربه نموده و ظرفیت‌های صنعتی و فکری خود را در بازار ترکمنستان به نمایش بگذارند.

۳-۵. فرصت‌های سرمایه‌گذاری پروژه محور

بر اساس اسناد رسمی، دولت ترکمنستان فهرستی از پروژه‌های اولویت‌دار را برای جذب سرمایه در بخش‌های مختلف ارائه کرده است.

جدول ۷: پروژه‌های اولویت‌دار برای جذب سرمایه

ردیف	عنوان پروژه	توضیحات / موقعیت / ظرفیت
صنعت شیمیایی		
۱	ساخت کارخانه تولید ید و برم فنی در میدان بویاداگ	وابسته به کارخانه ید «بالکان آباد»
۲	ساخت کارخانه تولید ید و برم فنی در میدان نیتداغ-مونجوکلی	وابسته به کارخانه ید «بالکان آباد»
۳	ساخت کارخانه تولید ید و برم فنی در میدان چلیکن	وابسته به کارخانه ید «بالکان آباد»
۴	ساخت کارخانه تولید خاکستر سودا و سود سوزآور (Caustic Soda)	استان بالکان
۵	ساخت تأسیسات تولید هگزان	بخشی از کارخانه پلیمر کبیانلی
۶	توسعه منابع آب معدنی	خلیج قره‌بوغاز
بخش خصوصی		
۷	نوسازی مجتمع تولید کاغذ	۵۸ هکتار
۸	ساخت کارخانه تولید سود سوزآور	۶ هکتار - منطقه صنعتی TSTB
۹	ساخت مجتمع تولید مایع خنک‌کننده	۲ هکتار
۱۰	ساخت کارخانه تولید نخ پنبه	۱۰ هکتار
۱۱	کارخانه نخ پنبه و پلی‌استر	۴ هکتار
۱۲	ساخت کارخانه تولید پروفیل آلومینیومی	۴ هکتار
۱۳	مجتمع تولید صنعتی چندمنظوره	۳ هکتار - محصولات نساجی، مبلمان راتان، سوخت زیستی
۱۴	ساخت کارخانه تولید آسانسور، پله‌برقی و پیاده‌روی متحرک	۱ هکتار
۱۵	تأسیس تولید نخ ابریشم	۷ هکتار
۱۶	تولید لوله‌های پلی‌پروپیلن و پلی‌اتیلن	۲۰۳ هکتار
۱۷	کارخانه تاشو و تابندگی نخ پنبه	۱ هکتار
۱۸	راه‌اندازی تولید کابل‌های مسی با گیج بزرگ	۲ هکتار
۱۹	ساخت کارخانه تولید محصولات نساجی چندمنظوره	۱ هکتار - پارچه، پوشاک، ملافه و جوراب

کشاورزی و دامپروری		
۲۰	ساخت گلخانه مدرن برای سبزیجات	۱۲ هکتار - گوجه‌فرنگی
۲۱	ساخت کارخانه تولید خوراک دام برای مزرعه بوقلمون	۵ هکتار
۲۲	ایجاد اراضی کشاورزی برای باغات میوه	۱۰۰ هکتار - سیب، انگور، هلو
۲۳	ساخت گلخانه مدرن برای سبزیجات	۱۰ هکتار - گوجه‌فرنگی
۲۴	مجتمع تولید توت‌فرنگی با روش کشاورزی عمودی بسته	۲ هکتار
۲۵	ساخت گلخانه‌های بزرگ سبزیجات	در ابعاد ۷، ۹، ۱۷.۵، ۱۹، ۲۰، ۲۵، ۳۵.۵ و ۵۰ هکتار
۲۶	ساخت مزرعه دامداری و کشت محصولات علوفه‌ای و درختان میوه	۲۵۰ هکتار
۲۷	ساخت مزرعه دامداری و کشت محصولات علوفه‌ای	۵۰۰ هکتار
۲۸	ساخت مجتمع چندمنظوره دامداری	۵۰۵ هکتار - شیر گاو، شیر بز، گوشت
۲۹	ساخت کارخانه فرآوری غلات، تولید آرد، نان و محصولات نانوائی	۳ هکتار
۳۰	تولید شیر خشک شتر در مزرعه دامداری	۴ هکتار
۳۱	کارخانه فرآوری سبزیجات و نوشیدنی‌های غیرالکلی	۴ هکتار - رب گوجه‌فرنگی، نوشیدنی‌ها
صنعت انرژی		
۳۲	تبدیل واحدهای توربین گازی نیروگاه آخال	به عملیات هماهنگ
۳۳	تبدیل واحدهای توربین گازی نیروگاه دروازه	به عملیات هماهنگ
۳۴	تبدیل واحدهای توربین گازی نیروگاه لباب	به عملیات هماهنگ
۳۵	تبدیل واحدهای توربین گازی نیروگاه داش آغوز	به عملیات هماهنگ
۳۶	تبدیل واحدهای توربین گازی نیروگاه آوازا	به عملیات هماهنگ
۳۷	ساخت سیستم انتقال برق و پست برق ۴۰۰-۵۰۰ کیلوولت	بین ماری (ترکمنستان) و مشهد (ایران)
۳۸	ساخت نیروگاه خورشیدی ۱۰۰ مگاواتی	ترکمنستان
ساخت‌وساز و صنعت		
۳۹	ساخت مجتمع مسکونی "شهر عشق آباد"	عشق آباد
بهداشت و درمان		
۴۰	ساخت مجتمع ساختمانی مدرسه متوسطه پزشکی	عشق آباد
۴۱	ساخت مرکز بهداشت و درمان	عشق آباد
۴۲	ساخت مرکز آموزشی و درمانی دانشگاه مراد قاریف	عشق آباد
۴۳	ساخت مجتمع مدرسه متوسطه پزشکی ماری	به نام S.A. Niyazov
۴۴	ساخت مرکز بهداشت و درمان مادر و کودک	شهر داش آغوز
۴۵	ساخت مجتمع انباری	منطقه گُک‌تپه، استان آخال
۴۶	ساخت بیمارستان چندمنظوره ۵۰۰ تختخوابی	عشق آباد
۴۷	ساخت بیمارستان چندمنظوره ۱۰۰۰ تختخوابی دانشگاه دولتی پزشکی	عشق آباد
۴۸	ساخت بیمارستان چندمنظوره ۳۰۰ تختخوابی	نَجِن، استان آخال

بخش ششم

لجستیک، فرهنگ تجاری و فضای دیجیتال

۶. لجستیک، فرهنگ تجاری و فضای دیجیتال

۱-۶. ارزیابی عملکرد لجستیکی (شاخص LPI)

بر اساس گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۱۸، شاخص عملکرد لجستیکی براساس میانگین وزن تجمعی بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۸ در کشور ترکمنستان ضعیف ارزیابی شده است. این کشور با کسب نمره کل ۲.۳۴ از ۵، در رتبه ۱۴۲ از میان ۱۶۷ کشور جهان قرار دارد که نشان‌دهنده وضعیتی پایین‌تر از میانگین کشورهای هم‌تراز درآمدی است.

◀ نقاط قوت:

شاخص به‌موقع بودن با نمره ۲.۷۰ بهترین عملکرد را در میان اجزای لجستیکی این کشور داشته است.

◀ نقاط ضعف:

شاخص‌های زیر ساخت تجاری و حمل و نقل بین‌المللی با نمره ۲/۲۴ جزو ضعیف‌ترین شاخص‌ها هستند.

۲-۶. فرهنگ کسب و کار و آداب مذاکره

◀ اعتمادسازی و روابط شخصی:

در محیط کسب‌وکار ترکمنستان، بُعد فرهنگی اعتماد و روابط شخصی اهمیت محوری دارد. ترکمن‌ها پیش از آغاز همکاری جدی و فرآیند مذاکرات، به دلیل ضرورت تاسیس، نیاز به ایجاد اعتماد متقابل و ارزیابی جدیت و تعهد شریک تجاری دارند؛ از این‌رو فرآیند مذاکرات معمولاً طولانی و زمان‌بر است و به جلسات متعدد نیاز دارد.

◀ سبک ارتباطی:

صراحت لهجه و رک‌گویی بیش از حد در فرهنگ ترکمن پسندیده نیست و تجار و مذاکره‌کنندگان باید تا حد امکان اجتناب ورزند. ارتباطات مؤثر باید با رعایت کامل ملاحظات و احترام و به‌صورت غیرمستقیم انجام شود تا سلسله‌مراتب و شأن و جایگاه افراد حفظ گردد.

در محیط تجاری ترکمنستان، ملاحظات فرهنگی سه‌گانه شامل زبان، دین و مدیریت زمان دارای اهمیت بنیادین هستند.

◀ زبان:

اگرچه ترکمنی زبان رسمی است، اما تسلط یا استفاده از زبان روسی، به‌ویژه در محافل دولتی و تجاری بزرگ، ابزاری کلیدی برای تسهیل ارتباطات مؤثر است. استفاده از مترجمان حرفه‌ای و تضمین وضوح پیام‌ها برای جلوگیری از ابهامات حقوقی و عملیاتی امری حیاتی و ضروری است.

◀ ملاحظات مذهبی و اجتماعی:

اکثریت مردم مسلمان سنی هستند و این هویت مذهبی عمیقاً بر آداب اجتماعی و تجاری تاثیر می‌گذارد. رعایت اصول عمومی آداب و رسوم اسلامی و محلی (مانند احترام به روزه داری در ماه رمضان، انتخاب پوشش مناسب و اجتناب از سرو مشروبات الکلی در محیط‌های رسمی) برای حفظ احترام و وجهه روابط تجاری الزامی و ضروری است.

◀ مدیریت زمان:

صبر و اختصاص زمان کافی برای توسعه این روابط و دستیابی به درک فرهنگی، یک ضرورت راهبردی محسوب می‌شود. در حالی که وقت‌شناسی و زمان‌بندی جلسات برای طرف خارجی مهم است، اما در مقایسه با فرهنگ‌های غربی ممکن است میزبانان ترکمن در زمان‌بندی جلسات انعطاف بیشتری در مورد تاخیرها یا تغییرات جزئی در برنامه نشان دهند که این مورد نیازمند مستلزم رویکردی مبتنی بر صبر و حوصله طرف مقابل در مدیریت زمان بندی‌ها است.

۳-۶. اکوسیستم تجارت الکترونیک

ترکمنستان در حال تجربه رشدی قابل توجه در حوزه تجارت الکترونیک است. هم‌اکنون بیش از ۳۰۰ فروشگاه آنلاین در این کشور فعال هستند که طیف وسیعی از کالاها از جمله مواد غذایی، اقلام مصرفی روزانه، پوشاک، مصالح ساختمانی، مبلمان و دیگر محصولات را به مصرف کنندگان عرضه می‌کنند. این تحولات در چارچوب اجرای «برنامه دولتی توسعه اقتصاد دیجیتال ترکمنستان برای سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۲۵» صورت می‌گیرد که نشان‌دهنده حمایت راهبردی دولت از این حوزه است. شایان ذکر است که بخش عمده‌ای از این فروشگاه‌های آنلاین توسط کارآفرینان بخش خصوصی تأسیس شده‌اند، هرچند پلتفرم‌های دولتی نیز به موازات آن‌ها با موفقیت در حال فعالیت هستند.

یکی از ویژگی‌های برجسته این اکوسیستم نوپا، توانایی پاسخگویی سریع به تقاضای مصرف کنندگان در سراسر کشور می‌باشد. فعالیت‌های مرتبط با توسعه تجارت الکترونیک در ترکمنستان به طور پیوسته در حال اجرا بوده و زیربنای این بخش با تکیه بر پروژه‌های دیجیتالی که فرصت‌ها و تسهیلات نوینی را فراهم می‌کنند، تقویت می‌گردد. این توسعه به شهروندان ترکمنستان امکان داده است تا با بهره‌گیری از ظرفیت‌های گسترده تجارت آنلاین، کالاهای مورد نیاز خود را بدون نیاز به حضور فیزیکی تهیه کنند. در پی این تحولات، یک محیط رقابتی منحصربه‌فرد در حال شکل‌گیری است که اهمیت به‌کارگیری راهبردهای مؤثر بازاریابی، از جمله تحقیقات بازار و تبلیغات، را دوچندان کرده است. به موازات این رشد، اقداماتی جهت شناسایی و پیاده‌سازی بخش‌های سودآور در اکوسیستم تجارت الکترونیک کشور نیز در دست اجراست. در سال‌های اخیر، شاهد راه‌اندازی و فعالیت طیف متنوعی از فروشگاه‌های اینترنتی بوده‌ایم که بازیگران اصلی این عرصه را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد:

۱. نهادهای دولتی:

فروشگاه اینترنتی شرکت ارتباطات پستی «ترکمن‌پست».

۲. پلتفرم‌های تجاری و بازارهای آنلاین:

پلتفرم تجاری «TmTrade» و بازارهای آنلاین «Gerekli» و «Aýterek»

۳. فروشگاه‌های آنلاین عمومی:

ده‌ها فروشگاه اینترنتی دیگر مانند «100 haryt»، «Asman»، «Ynamdar» و «Ýönekeý».

۴. مدل‌های ترکیبی:

فروشگاه‌های فیزیکی مانند «Ak gaya»، «Ak yol»، «A gabat» و «Galam» که فعالیت‌های خود را به فضای آنلاین نیز گسترش داده‌اند.

۳-۶-۱. عوامل رشد فزاینده پلتفرم‌های تجارت الکترونیک:

- ◀ افزایش تقاضای عمومی: تمایل عمومی به استفاده از خدمات آنلاین به شکل معناداری افزایش یافته است.
- ◀ بهبود نسبی زیر ساخت‌ها: سرعت اینترنت در سراسر کشور بهبود یافته است.
- ◀ کاهش هزینه‌ها: تعرفه‌های خدمات اپراتورهای اصلی (ترکمن‌تلکام و آلتین‌عصر) به صورت مستمر کاهش یافته است.

۴-۶. چشم‌انداز دیجیتال و محدودیت‌ها (آمار ۲۰۲۵)

فضای مجازی ترکمنستان یکی از محدودترین و تحت کنترل ترین محیط‌های اینترنتی در جهان است. دولت با انحصار کامل بر زیرساخت‌ها (شرکت مخابراتی Altyn Asyr) و اعمال فیلترینگ گسترده، دسترسی شهروندان را به شبکه‌های اجتماعی جهانی و رسانه‌های مستقل، کاملاً محدود کرده است. تنها نسخه سانسور شده از اینترنت، موسوم به «ترکمن‌نت» را در دسترس کاربران داخلی قرار می‌دهد.

۴-۶-۱. مهم‌ترین چالش‌های فضای مجازی در ترکمنستان

- ◀ سانسور گسترده و فیلترینگ سیاسی وبسایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی بین‌المللی (از جمله YouTube، Facebook، Twitter).
- ◀ هزینه‌های بسیار بالا و سرعت پایین اینترنت که مانع دسترسی عمومی به فضای آنلاین می‌شود.
- ◀ انحصار کامل دولت بر زیرساخت‌های ارتباطی از طریق شرکت دولتی آلتین عصر.
- ◀ نظارت و کنترل شدید بر کاربران و مراکز اینترنتی و خطرات امنیتی برای فعالان آنلاین.
- ◀ نبود آزادی بیان و ترس از پیگرد که موجب خودسانسوری کاربران شده است.

۴-۶-۲. شاخص‌های دسترسی به ارتباطات دیجیتال و اینترنت (آمار ۲۰۲۵)

فضای دیجیتال ترکمنستان تقاضای سرکوب‌شده‌ی خود را در قالب رشدهای انفجاری و ناگهانی در برخی پلتفرم‌ها (احتمالاً با استفاده از ابزارهای دور زدن فیلترینگ) نشان می‌دهد. وضعیت استفاده از اینترنت، تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی در کشور ترکمنستان نشان می‌دهد که زیرساخت‌ها و محدودیت‌های دیجیتال در این کشور همواره مانع دسترسی به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی جهانی بوده است.

طبق آمار منتشر شده در سایت‌های معتبر پایش فضای دیجیتال:

- ◀ تعداد اتصالات تلفن همراه [این آمار شامل تمام اتصالات (حتی سیم‌کارت‌های فقط صوتی) است و لزوماً به معنای دسترسی به اینترنت همراه نیست]: ۵.۱۴ میلیون اتصال
- ◀ ضریب نفوذ: ۶۸٪ از کل جمعیت
- ◀ کاربران اینترنت: ۲.۶۴ میلیون نفر
- ◀ ضریب نفوذ اینترنت: ۳۴.۹٪
- ◀ افراد آفلاین: ۴.۹۲ میلیون نفر (۶۵.۱٪ از جمعیت)
- ◀ رشد سالانه کاربران: ۱.۹٪ (افزایش ۵۰ هزار کاربر جدید)
- ◀ سرعت اینترنت: ۳.۶۰ مگابیت بر ثانیه (Mbps) که در مقایسه با استانداردهای جهانی بسیار پایین است و نسبت به سال گذشته ۳۱.۴٪ کاهش داشته است.
- ◀ کاربران شبکه‌های اجتماعی: ۲۴۲ هزار نفر
- ◀ ضریب نفوذ: ۳.۲٪ از کل جمعیت.
- ◀ رشد سالانه: ۱۱۷٪ (افزایش ۱۳۰ هزار کاربر جدید)

۳-۴-۶. تحلیل وضعیت و روندهای شبکه‌های اجتماعی

ضریب نفوذ اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در ترکمنستان بسیار پایین است که عمدتاً به دلیل کنترل شدید دولت، فیلترینگ گسترده و هزینه‌های بالا است و تنها ارائه‌دهنده اینترنت، شرکت دولتی «ترکمن تلکام» است که اینترنت را با سرعت بسیار پایین و هزینه بسیار بالا عرضه می‌کند. با این حال، رشد ۱۱۷ درصدی کاربران شبکه‌های اجتماعی در یک سال (هرچند از پایه‌ای بسیار کوچک) نشان‌دهنده علاقه فزاینده مردم به این پلتفرم‌ها، از طریق VPN، است.

در ترکمنستان، دسترسی به پیام‌رسان‌ها به شدت تحت نظارت دولت و شرکت دولتی TurkmenTelecom قرار دارد. در حال حاضر، تنها چند پیام‌رسان مجاز و قابل استفاده در داخل کشور هستند که همگی یا نسخه‌های محدود و کنترل شده‌اند یا مستقیماً تحت نظارت نهادهای امنیتی فعالیت می‌کنند. از جمله این پیام‌رسان‌ها می‌توان به "Imo" در نسخه محدود و نظارت شده، "TurkmenChat" به عنوان پلتفرم بومی و کنترل شده توسط دولت و "Mail.ru Agent" در برخی مناطق اشاره کرد.

دسترسی به سایر پیام‌رسان‌های بین‌المللی مانند تلگرام، واتساپ، وایبر و سیگنال در سطح عمومی مسدود است. با این حال، بسیاری از شهروندان با استفاده از VPN یا ابزارهای دور زدن فیلترینگ، همچنان از تلگرام برای دریافت اخبار و برقراری ارتباط با خارج از کشور و از واتساپ برای ارتباطات شخصی و کاری استفاده می‌کنند. همچنین در ادامه جدول محبوب‌ترین رسانه‌های اجتماعی در کشور ترکمنستان به تفکیک آمده است.

جدول ۸: محبوب‌ترین رسانه‌های اجتماعی در کشور ترکمنستان

پلتفرم	تعداد کاربران (اوایل ۲۰۲۵)	درصد نفوذ (از کل جمعیت)	رشد سالانه
اینستاگرام	۲۴۲ هزار	۳.۲٪	+۱۱۷٪
لینکدین	۷۰ هزار	۰.۹٪	+۷.۷٪
فیس‌بوک	۲۱.۵ هزار	۰.۳٪	+۴۴٪
ایکس (توییتر)	۱۵.۴ هزار	۰.۲٪	+۲۸۳٪
مسنجر	۵,۹۰۰	۰.۰۸٪	+۳۲.۶٪

بخش هفتم

تحلیل شاخص‌های کلان اقتصادی و ساختار تجارت خارجی

۷. تحلیل شاخص‌های کلان اقتصادی و ساختار تجارت خارجی

۱-۷. شاخص‌های کلان اقتصادی (۲۰۱۶-۲۰۳۰)

بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول، اقتصاد ترکمنستان پس از نوسانات ناشی از همه‌گیری کرونا، به سمت ثبات حرکت کرده است.

۱-۱-۷. تولید ناخالص داخلی (GDP)

بر اساس داده‌های رسمی صندوق بین‌المللی پول، اندازه اقتصاد ترکمنستان (به قیمت جاری) در سال ۲۰۲۴ بر حسب دلار آمریکا حدود ۶۸.۷ میلیارد دلار برآورد شده است. این شاخص رشد بیش از ۹۰ درصدی را نسبت به سال ۲۰۱۶ (۳۶.۲ میلیارد دلار) در طی ۸ سال نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، اقتصاد ترکمنستان در این دوره به‌طور میانگین سالانه حدود ۸ درصد رشد اسمی داشته است. پیش‌بینی می‌شود تولید ناخالص داخلی تا سال ۲۰۳۰ به حدود ۱۱۱ میلیارد دلار آمریکا برسد که بیانگر رشد میانگین سالانه ۸.۳ درصدی (اسمی) در افق میان‌مدت (بازه ۲۰۲۴ تا ۲۰۳۰) است که این عدد نشان‌دهنده تداوم روند صعودی اندازه اقتصاد این کشور می‌باشد.

۲-۱-۷. سرانه تولید ناخالص داخلی

این شاخص از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۳۰ روندی صعودی و مثبت داشته و از ۶,۱۶۵ دلار در سال ۲۰۱۶ به ۱۰,۴۰۸ دلار در سال ۲۰۲۴ رسیده است که معادل ۶۸/۸ درصد رشد کلی در این بازه زمانی است. میزان تغییرات سالیانه در سال ۲۰۲۴ نسبت به سال قبل از آن (۲۰۲۳)، برابر با ۷.۹۵ درصد رشد بوده که حاکی از پویایی قابل توجه اقتصاد است. پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول روند صعودی را نشان می‌دهد به گونه‌ای که سرانه از سال ۲۰۲۴ تا پایان سال ۲۰۳۰ افزایش مداوم و قابل توجهی را تجربه خواهد کرد و از ۱۰,۴۰۸ دلار به ۱۵,۷۲۰ دلار خواهد رسید. این پیش‌بینی به معنای رشد ۲۰.۲۵ برابری شاخص نسبت به نقطه آغازین (۲۰۱۶) و رشد ۴۷.۶ درصدی نسبت به سال (۲۰۲۴) در طول دوره شش ساله آتی است.

۳-۱-۷. نرخ رشد اقتصادی

بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول نرخ رشد اقتصادی ترکمنستان در بازه‌ی ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۴ نشان‌دهنده‌ی نوسانات قابل‌توجه در عملکرد اقتصادی این کشور است. در نیمه‌ی نخست این دوره، رشد اقتصادی نسبتاً پایدار و در محدوده‌ی ۳ تا ۵ درصد بوده است. رشد اقتصادی افت شدیدی پیدا کرد و به حدود منفی ۱/۶ درصد در دوران همه‌گیری کرونا (۲۰۲۰) رسید اما اقتصاد ترکمنستان در سال ۲۰۲۱ با جهشی چشمگیر عدد ۹/۸ درصدی را تجربه کرد که توانست بخش زیادی از افت ناشی از بحران کرونا را جبران کند.

پس از آن نرخ رشد دوباره به سمت میانگین‌های متعادل‌تر بازگشت و برای سال ۲۰۲۴ حدود ۳ درصد برآورد شد. پیش‌بینی می‌شود در بازه ۲۰۲۴ تا ۲۰۳۰، نرخ رشد واقعی در محدوده نسبتاً پایین‌تر و با ثبات‌تری قرار گیرد و به طور میانگین روی عدد ۲.۳ درصد قرار گیرد. این نشان می‌دهد که پس از دوره‌ی احیای پساکرونا، اقتصاد ترکمنستان وارد فاز رشد کندتر اما پایدار شده و صندوق بین‌المللی پول برای افق میان‌مدت، تداوم رشد مثبت ولی بدون جهش‌های بزرگ را پیش‌بینی می‌کند.

۴-۱-۷. نرخ تورم

بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول، نرخ تورم میانگین سالانه ترکمنستان در دوره‌ی ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۴ نوسانات قابل‌توجهی را تجربه کرده است. در نیمه‌ی نخست این بازه، تورم به تدریج از ۳.۶ درصد در سال ۲۰۱۶ به ۱۳.۳ درصد در سال ۲۰۱۸ افزایش یافت، که بیانگر فشارهای قیمتی ناشی از اصلاحات قیمتی و کاهش ارزش پول ملی بود. در سال‌های پس از آن، تورم در حدود ۵ تا ۶ درصد تثبیت شد، اما در ۲۰۲۱ جهشی شدید داشت و به ۱۹.۵ درصد رسید؛ این افزایش عمدتاً در نتیجه‌ی اثرات پساکرونا، اختلال در زنجیره تأمین و رشد نقدینگی داخلی بود.

از سال ۲۰۲۲ به بعد، روند کاهش تورم آغاز شد و پس از افت موقت در سال ۲۰۲۳ (با نرخ منفی ۱.۶ درصد)، مجدداً در سال ۲۰۲۴ به حدود ۴.۶ درصد بازگشت که نشان‌دهنده‌ی ثبات نسبی قیمتی در اقتصاد ترکمنستان است. بر اساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، در افق ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۰ نرخ تورم این کشور در محدوده‌ی ۴ تا ۸ درصد باقی خواهد ماند، که نشان‌دهنده‌ی انتظارات برای تثبیت تدریجی قیمت‌ها در سطوح متوسط است؛ این پیش‌بینی منعکس‌کننده‌ی سیاست‌های احتیاطی مالی و کنترل تورم پس از شوک‌های قیمتی سال‌های ابتدایی دهه‌ی ۲۰۲۰ است.

۲-۷. ثبات مالی و سرمایه‌گذاری

۱-۲-۷. تراز حساب جاری

بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول، تراز حساب جاری ترکمنستان در دوره‌ی ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۴ روندی نوسانی و پرنوسان را پشت سر گذاشته است. در آغاز این دوره، کشور با کسری شدید حساب جاری مواجه بود؛ به طوری که در سال ۲۰۱۶ کسری این تراز به حدود ۹.۷ میلیارد دلار رسید و در سال بعد نیز با ۶.۲ میلیارد دلار تداوم یافت.

از سال ۲۰۱۸ به بعد، به واسطه‌ی رشد فعالیت‌های اقتصادی، تراز حساب جاری وارد محدوده‌ی مثبت شد و در سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۱۹ مازاد قابل توجهی به ترتیب ۳ و ۱.۵ میلیارد دلار ثبت کرد. بحران کرونا در سال ۲۰۲۰ سبب افت شدید صادرات و بازگشت موقت به کسری (حدود ۶۱۴ میلیون دلار) شد، اما در سال‌های بعد، با بهبود تجارت خارجی، وضعیت مجدداً بهبود یافت و تا ۲۰۲۲ مازاد حساب جاری به ۵.۵ میلیارد دلار افزایش پیدا کرد.

در سال ۲۰۲۴، با مازاد ۳ میلیارد دلاری، اقتصاد ترکمنستان همچنان از موقعیت نسبتاً متعادلی در تجارت خارجی برخوردار بود. پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول نشان می‌دهد که در دوره‌ی ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۰، این کشور به تدریج با کاهش مازاد و بازگشت به کسری حساب جاری مواجه خواهد شد، به گونه‌ای که در سال ۲۰۳۰ انتظار می‌رود کسری به حدود ۳.۹ میلیارد دلار برسد. این روند نشان‌دهنده‌ی افزایش واردات سرمایه‌های و مصرفی، وابستگی به درآمدهای انرژی و چالش‌های تداوم مازاد تجاری در بلندمدت است.

۲-۲-۷. بدهی ناخالص دولت

بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول، نسبت بدهی ناخالص دولت ترکمنستان به تولید ناخالص داخلی از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۴ روندی نزولی را تجربه کرده است. در سال ۲۰۱۶ این شاخص حدود ۲۱ درصد از تولید ناخالص داخلی بود، اما به تدریج و با اجرای سیاست‌های مالی انقباضی و کنترل هزینه‌های عمومی، نسبت بدهی کاهش چشمگیری یافت. از سال ۲۰۱۹ که بدهی به حدود ۱۷.۷ درصد رسید، این روند سرعت بیشتری گرفت و تا سال ۲۰۲۲، سهم بدهی دولت از تولید ملی به حدود ۷.۱ درصد کاهش یافت.

در سال ۲۰۲۴، این نسبت تنها ۴.۱ درصد از تولید ناخالص داخلی گزارش شده است که نشان‌دهنده‌ی یکی از پایین‌ترین سطوح بدهی دولتی در منطقه آسیای مرکزی است. پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول برای دوره‌ی ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۰ حاکی از تداوم ثبات مالی و پایداری بدهی دولت است، به گونه‌ای که نسبت بدهی در این بازه در محدوده‌ی ۳.۸ تا ۴ درصد از تولید ناخالص داخلی باقی می‌ماند.

۳-۲-۷. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)

◀ سرمایه‌گذاری مستقیم ورودی خالص

بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول، روند سرمایه‌گذاری مستقیم ورودی خالص به کشور بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۳ غیرخطی و نوسانی بوده است. در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸، این جریان کاهش ملایمی از حدود ۵۹۸ میلیارد واحد به ۵۴۷ میلیارد واحد را تجربه کرد. در سال ۲۰۱۹ جهش قابل توجهی رخ داد و میزان ورودی سرمایه به تقریباً ۱/۳۹ تریلیون واحد رسید که بیش از دو برابر سال قبل بود و در سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ نسبتاً ثابت و در محدوده ۱/۲۲ تا ۱/۲۵ تریلیون باقی ماند. با این حال، در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ کاهش محسوسی مشاهده شد و جریان ورودی به ۹۰۴ میلیارد واحد کاهش یافت، هرچند هنوز بالاتر از سطح قبل از جهش ۲۰۱۹ باقی مانده است. این الگوی نوسانی نشان می‌دهد که کشور در طول این دوره با تغییرات قابل توجهی در حجم سرمایه‌گذاری مستقیم ورودی مواجه بوده است.

◀ سرمایه‌گذاری مستقیم خروجی خالص

بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول، روند سرمایه‌گذاری مستقیم خروجی خالص از کشور بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۳ نسبتاً نوسانی و با کاهش کلی همراه بوده است. در سال ۲۰۱۶، جریان خروجی خالص حدود ۱۰۴ میلیارد واحد بود و در سال‌های بعد، با نوساناتی بین ۱۰۵ تا ۱۲۴ میلیارد واحد در ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ ادامه یافت. با این حال، در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ کاهش قابل توجهی مشاهده شد و سرمایه‌گذاری خروجی به حدود ۱۹ و ۱۶ میلیارد واحد کاهش یافت، که نشان‌دهنده افت چشمگیر فعالیت‌های سرمایه‌گذاری مستقیم کشور در خارج است. این روند بیانگر آن است که اگرچه کشور در سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ توانسته بود سطح نسبتاً بالایی از سرمایه‌گذاری در خارج را حفظ کند، اما در سال‌های اخیر حجم سرمایه‌گذاری خروجی کاهش یافته و نسبت به جریان ورودی سرمایه بسیار کمتر شده است. در ادامه جدول سرمایه‌گذاری مستقیم ورودی و خروجی خالص آمده است:

جدول ۹: جدول سرمایه‌گذاری مستقیم ورودی و خروجی خالص

سال	سرمایه‌گذاری مستقیم ورودی خالص (دلار)	سرمایه‌گذاری مستقیم خروجی خالص (دلار)
۲۰۱۶	۵۹۸,۳۶۲,۲۲۴.۹۵	۱۰۴,۴۲۵,۴۱۶.۷۸
۲۰۱۷	۵۵۰,۷۷۳,۷۶۹.۰۲	۱۱۷,۰۳۳,۷۵۸.۷۶
۲۰۱۸	۵۴۶,۸۲۸,۷۳۷.۶۳	۱۰۵,۹۹۷,۵۳۳.۳۳
۲۰۱۹	۱,۳۹۰,۶۶۹,۸۳۵.۵۶	۱۲۳,۲۶۹,۱۶۶.۱۵
۲۰۲۰	۱,۲۲۶,۷۶۸,۱۹۲.۶۴	۱۱۴,۳۲۵,۲۸۵.۷۳
۲۰۲۱	۱,۲۴۵,۸۶۵,۹۳۳.۸۳	۱۲۳,۸۸۷,۰۱۲.۱۰
۲۰۲۲	۱,۱۵۷,۰۵۴,۴۸۷.۵۴	۱۹,۴۴۷,۶۵۹.۷۳
۲۰۲۳	۹۰۴,۷۷۳,۱۲۷.۹۹	۱۶,۰۰۲,۸۷۸.۴۰

جدول ۱۰: شاخص‌های اقتصادی

شاخص	۲۰۲۱	۲۰۲۲	۲۰۲۳	۲۰۲۴	۲۰۲۵ (پیش‌بینی)
تولید ناخالص داخلی (میلیارد دلار)	۴۹/۴۷	۵۶/۶۸	۶۲/۸۱	۶۸/۶۷	۷۲/۱۲
سرانه تولید ناخالص داخلی (دلار)	۷۸۰۱	۸۸۱۳	۹۶۳۹	۱۰۴۰۸	۱۰۸۰۱
نرخ رشد اقتصادی (درصد)	۹/۹	۳/۳	۴/۲۳	۳/۰۱	۲/۳۲
تورم (درصد)	۱۹/۴۸	۱۱/۲۱	-۱/۵۹	۴/۵۸	۳/۸۹
بدهی ناخالص دولت به GDP (درصد)	۱۲/۳	۷/۱	۵/۵	۴/۱	۳/۹

۳-۷. ساختار تجارت خارجی

۱-۳-۷. واردات

در سال ۲۰۲۴، ارزش واردات به ترکمنستان به مبلغ ۳۹۸,۹۰۸ هزار دلار (تقریباً ۰/۰۰۲٪ کل واردات جهان) رسید که نسبت به سال ۲۰۲۳ رشد ۱۲ درصدی را تجربه نمود و جایگاه ۱۴۷ را در بین واردکنندگان آن سال به خود اختصاص داد.

متوسط فاصله جغرافیایی کشورهای تأمین‌کننده این کالاها ۳,۶۸۳ کیلومتر بوده، و شاخص تمرکز تأمین‌کنندگان ۰/۱۶ ضریب هرفیندال-هیرشمن است که حاکی از آن است که ترکمنستان برای تأمین این کالاها وابستگی پایینی به یک یا دو شریک وارداتی غالب ندارد و منابع تأمین نسبتاً متنوعی دارد. روند واردات به ترکمنستان طی دوره ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ نشان‌دهنده نوسانات قابل توجهی در ارزش کل واردات به این کشور است.

در سال ۲۰۲۰ ارزش واردات ۳,۳۷۴ میلیون دلار بود که در سال ۲۰۲۱ با رشدی چشمگیر به ۴,۵۳۹ میلیون دلار افزایش یافت و در سال‌های بعد نیز روند صعودی ادامه داشت؛ به طوری که در سال ۲۰۲۲ به ۴,۹۳۷ میلیون دلار و در ۲۰۲۳ به اوج خود یعنی ۵,۲۷۴ میلیون دلار رسید.

این رشد در سه سال نخست عمدتاً ناشی از بهبود شرایط اقتصادی پسا کرونا، افزایش پروژه‌های زیربنایی و توسعه بخش انرژی و ساخت‌وساز بوده است. با این حال، در سال ۲۰۲۴ کاهش محسوس ارزش واردات به ۳,۹۶۰ میلیون دلار مشاهده می‌شود که می‌تواند بیانگر محدودیت‌های ارزی، سیاست‌های جایگزینی واردات، یا کاهش تقاضای داخلی به دلیل تعدیل اقتصادی و تورم جهانی باشد.

بر اساس داده‌های Trade Map، ارزش کل واردات به ترکمنستان در سال ۲۰۲۳ برابر با ۵,۲۷۴,۰۶۶ هزار دلار بوده است و پنج شریک اصلی تجاری ترکمنستان در سال ۲۰۲۳ کشورهای ترکیه، امارات متحده عربی، چین، ایران و قزاقستان بوده و کشورهای آلمان، ژاپن، ازبکستان، ایتالیا و آذربایجان در رده‌های بعدی صادرکنندگان به ترکمنستان قرار دارند.

در جدول زیر، سهم هر یک از پنج صادرکننده اصلی به ترکمنستان از کل واردات به ترکمنستان، به صورت درصدی محاسبه شده است:

جدول ۱۱: سهم هر یک از پنج صادرکننده اصلی به ترکمنستان از کل واردات به ترکمنستان (درصد)

کشور	ارزش صادرات به ترکمنستان ۲۰۲۳ (هزار دلار)	سهم از کل واردات (%)
ترکیه	۱,۰۱۱,۶۲۹	٪۱۹,۱۸
امارات متحده عربی	۱,۰۰۸,۲۸۵	٪۱۹,۱۱
چین	۹۶۲,۲۱۶	٪۱۸,۲۴
ایران	۴۶۲,۱۳۱	٪۸,۷۶
قزاقستان	۳۹۷,۱۶۱	٪۷,۵۳
جمع پنج کشور اول	۳,۸۴۱,۴۲۲	٪۷۲,۸۲
جمع کل کشورها	۵,۲۷۴,۰۶۶	٪۱۰۰

۲-۳-۷. صادرات

بر اساس داده‌های Trade Map، چین در تمام این سال‌ها بزرگ‌ترین واردکننده کالا از ترکمنستان بوده و در سال ۲۰۲۴ بیش از ۹.۶ میلیارد دلار از صادرات ترکمنستان را به خود اختصاص داده است. پس از چین، کشور ازبکستان با روندی صعودی از حدود ۳۹۵ میلیون دلار در سال ۲۰۲۰ به بیش از ۱.۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۴ رسیده است و جایگاه دوم را دارد.

ترکیه نیز یکی از مقاصد مهم صادراتی ترکمنستان محسوب می‌شود و در سال‌های اخیر به ویژه در ۲۰۲۳ با بیش از ۱.۶ میلیارد دلار واردات از ترکمنستان، نقش قابل توجهی در تجارت منطقه‌ای ایفا کرده است. در میان سایر مقاصد، کشورهایی مانند یونان، آذربایجان، قزاقستان، بلغارستان و هند قرار دارند. در ادامه بر اساس داده‌های Trade Map، جدول زیر مقاصد اصلی صادرات کشور ترکمنستان در سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ (به هزار دلار آمریکا) را نشان می‌دهد:

جدول ۱۲: مقاصد اصلی صادرات ترکمنستان (هزار دلار آمریکا)

کشور / سال	۲۰۲۰	۲۰۲۱	۲۰۲۲	۲۰۲۳	۲۰۲۴
کل صادرات	۲,۵۱۷,۲۲۴	۳,۱۲۹,۶۰۴	۱۴,۲۴۹,۰۱۲	۱۵,۲۶۴,۱۹۷	۱۳,۸۶۳,۲۰۹
چین	۷۷۲,۸۴۵	۵۰۹,۱۵۲	۱۰,۳۱۳,۵۵۹	۹,۶۳۱,۲۵۴	۹,۶۱۸,۳۲۱
ازبکستان	۳۹۵,۰۸۰	۶۸۷,۷۹۰	۷۲۵,۱۹۶	۹۵۰,۰۶۷	۱,۴۸۵,۱۳۹
ترکیه	۳۱۹,۳۸۷	۷۱۰,۸۶۵	۹۶۷,۰۸۷	۱,۶۵۹,۹۱۹	۱,۰۷۰,۵۰۸
یونان	۳۷,۶۳۷	۴۶,۵۹۵	۳۷,۴۱۴	۱,۰۳۳,۷۱۸	۳۱۶,۵۸۵
آذربایجان	۸۹,۸۶۱	۷۰,۶۶۳	۵۰۹,۷۰۶	۶۸۷,۳۰۹	۳۰۳,۴۷۱

بخش هشتم

تحلیل ریز اقلام تجاری و روابط با ایران

۸. تحلیل ریز ارقام تجاری و روابط با ایران

۱-۸. سبد کالایی تجارت خارجی ترکمنستان

۱-۱-۸. کالاهای عمده وارداتی به ترکمنستان (۲۰۲۴)

کالاهای عمده وارداتی به ترکمنستان در سال ۲۰۲۳ عمدتاً شامل تجهیزات ارتباطی، وسایل نقلیه و ماشین‌آلات الکترونیکی بوده است. بر اساس داده‌های Trade Map، سه گروه کالایی اصلی وارداتی به این کشور عبارت‌اند از:

◀ تلفن‌های همراه و سایر دستگاه‌های ارتباطی (HS 8517) به ارزش ۳۱۹.۹ میلیون دلار (حدود ۶.۱٪ از کل واردات)

◀ خودروهای سواری (HS 8703) به ارزش ۱۹۲.۷ میلیون دلار (حدود ۳.۶٪ از کل واردات)

◀ ماشین‌های پردازش خودکار داده (رایانه و تجهیزات جانبی) (HS 8471) به ارزش ۱۹۰.۸ میلیون دلار (حدود ۳.۶٪ از کل واردات)

در مراتب بعد کالاهایی نظیر گندم و مخلوط گندم (HS 1001) با ارزش ۱۷۶.۹ میلیون دلار و وسایل نقلیه برای حمل بیش از ۱۰ نفر (HS 8702) با ارزش ۱۰۵.۳ میلیون دلار قرار دارند. مجموع این پنج گروه کالایی حدود ۱۷.۹٪ از کل واردات به کشور ترکمنستان در سال ۲۰۲۳ را تشکیل می‌دهند.

جدول ۱۳: داده‌های Trade Map برای ده کالای عمده وارداتی به ترکمنستان (سال ۲۰۲۴)

ردیف	کد HS	شرح کالا	ارزش واردات ۲۰۲۴ (هزار دلار)	رشد سالانه ۲۰۲۰-۲۰۲۴ (درصد)	رشد سالانه ۲۰۲۳-۲۰۲۴ (درصد)	میانگین تعرفه اعمالی (درصد)
۱	۸۵۱۷۱۲	تلفن‌های همراه و سایر دستگاه‌های بی‌سیم	۱۲۶،۴۵۷	۱۵۵	۱۳	۰.۹۹
۲	۸۸۰۲۴۰	هواپیماها و سایر وسایل پرنده با وزن بیش از ۱۵۰۰۰ کیلوگرم	۷۷،۹۹۳	—	—	۱
۳	۳۰۰۴۹۰	داروهای آماده مصرف (بدون آنتی‌بیوتیک و هورمون)	۷۰،۴۹۱	۱۰	۷	۰.۱۱
۴	۸۹۰۵۱۰	لایروب‌ها (Dredgers)	۵۸،۶۳۵	—	۹۲	۰.۶۲
۵	۷۳۰۴۲۹	لوله‌های فولادی بدون درز برای حفاری نفت و گاز	۵۸،۱۳۸	۲۶	۱۰	۰.۴۱
۶	۰۲۰۷۱۴	گوشت مرغ یخ‌زده و اجزای خوراکی آن	۴۷،۳۹۴	۳۶	۶۸	۰.۵۱
۷	۷۳۰۵۱۱	لوله‌های فولادی بزرگ برای خطوط انتقال نفت و گاز	۴۶،۵۹۸	۲۹۷	—	۰.۹۶
۸	۲۷۱۰۱۹	روغن‌ها و فرآورده‌های نفتی متوسط (به‌جز حاوی بیودیزل)	۴۶،۳۴۵	۲۳	۱۵	۰.۲۲
۹	۷۳۰۸۹۰	سازه‌ها و قطعات فلزی از آهن یا فولاد	۴۳،۵۱۲	۲	-۳۹	۰.۶۹
۱۰	۸۵۴۴۴۹	رساناهای برق عایق‌دار با ولتاژ تا ۱۰۰۰ ولت	۴۰،۸۶۷	۱۴	-۸	۰.۷۲

جدول ۱۴: داده‌های Trade Map جدول واردات ترکمنستان از ایران (۲۰۲۳)

کد محصول (HS)	شرح کالا	ارزش واردات از ایران در ۲۰۲۳ (هزار دلار)
۷۲۱۴۲۰	میلگرد و میله‌های فولادی غیرآلیاژی با فرورفتگی، شیار یا تغییر شکل‌های دیگر حاصل از فرآیند نورد	۳۰,۴۸۶
۷۳۰۶۶۱	لوله‌ها و پروفیل‌های توخالی جوش خورده با مقطع مربع یا مستطیل از آهن یا فولاد	۲۸,۹۰۲
۱۷۰۱۹۹	شکر نیشکر یا چغندر و ساکارز خالص شیمیایی به شکل جامد (به جز شکر حاوی طعم‌دهنده یا رنگ و شکر خام)	۲۸,۳۶۱
۰۷۰۱۹۰	سیب‌زمینی تازه یا خنک‌شده (به جز بذر)	۲۰,۵۹۶
۰۸۰۸۱۰	سیب تازه	۱۷,۵۱۴
۲۵۲۳۲۹	سیمان پرتلند (به جز سیمان سفید، صرف‌نظر از رنگ مصنوعی)	۱۲,۲۹۴
۵۷۰۲۹۲	فرش و سایر پوشش‌های کف از مواد نساجی مصنوعی، بافته‌شده، بدون پرز و فلوک، ساخته‌شده (به جز فرش‌های دستباف خاص)	۱۱,۸۸۲
۳۴۰۲۵۰	مواد فعال سطحی، مواد شوینده و کمک‌شوینده بسته‌بندی‌شده برای فروش جزئی (به جز عوامل فعال سطحی آلی، صابون و ترکیبات شستشوی پوست به شکل مایع یا کرم)	۹,۸۶۱
۳۹۰۱۲۰	پلی‌اتیلن با چگالی ۰/۹۴ به شکل اولیه	۹,۷۸۷
۴۴۱۰۱۱	تخته فیبر ذره‌ای چوب، با یا بدون چسب رزین یا سایر مواد اتصال‌دهنده آلی (به جز تخته‌های جهت‌دار و وافر، فیبر بورد و پانل‌های چوب سلولی)	۹,۴۳۶

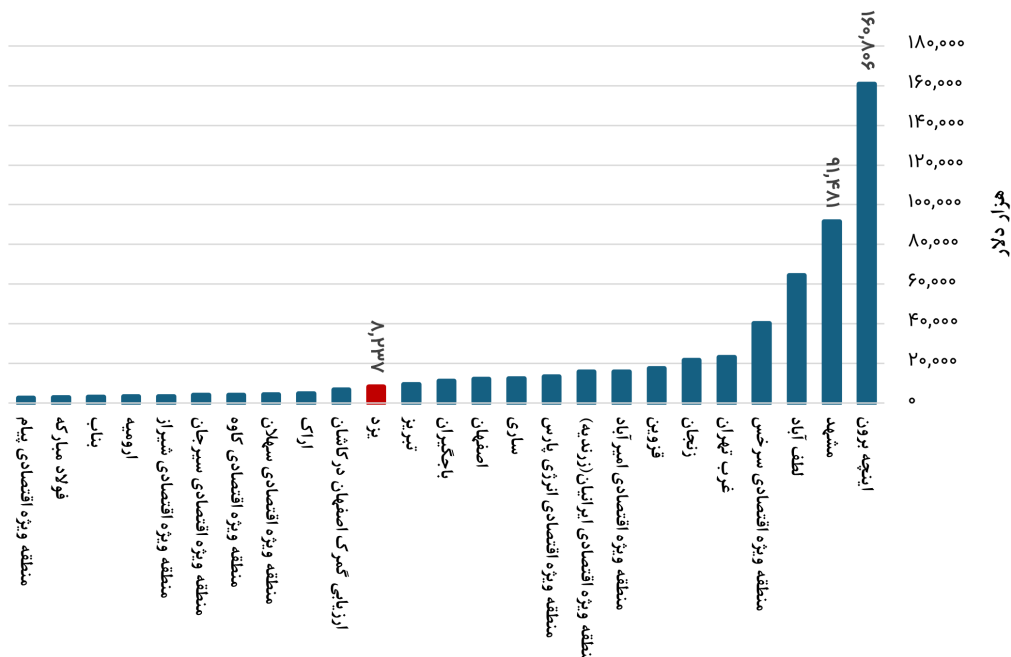
جدول ۱۵: داده‌های Trade Map مقایسه ارزش واردات ترکمنستان از ایران (۲۰۱۷-۲۰۲۳)

سال	ارزش واردات از ایران (هزار دلار)	رشد ارزش واردات نسبت به سال قبل (درصد)
۲۰۱۷	۴۱۷,۹۶۱	—
۲۰۱۸	۳۹۹,۸۰۵	-۴
۲۰۱۹	۳۲۷,۴۲۲	-۱۸
۲۰۲۰	۱۴۷,۳۲۹	-۵۵
۲۰۲۱	۲۸۶,۲۹۸	۹۴
۲۰۲۲	۴۳۴,۵۲۹	۵۲
۲۰۲۳	۴۶۲,۱۳۱	۶

۸-۱-۲. کالاهای عمده صادراتی به ترکمنستان (۲۰۲۴)

براساس داده‌های کارت بازرگانی در سال ۱۴۰۳ مجموع ارزش صادراتی ایران به کشور ترکمنستان معادل ۵۷۸،۲۸۰ هزار دلار بوده است که بیشترین مقدار صادراتی مربوط به گمرکات زیر بوده است: اینچه برون ۱۶۰،۸۰۵ هزار دلار (مهم‌ترین مبدا صادرات به ترکمنستان)، مشهد ۹۱،۴۸۱ هزار دلار، لطف آباد ۶۴،۳۷۸ هزار دلار و همچنین یزد در رتبه پانزدهم (۱۵) با ارزشی حدود ۸،۲۳۷ هزار دلار در سال ۱۴۰۳ به خود اختصاص داده است.

نمودار ۲: صادرات ایران به ترکمنستان سال ۱۴۰۳ براساس گمرکات جمهوری اسلامی ایران

از طرفی سبد صادراتی ایران به ترکمنستان ترکیبی از مصالح ساختمانی، محصولات فلزی و کشاورزی است:

- ◀ مصالح ساختمانی
 - سیمان پرتلند (۱۲.۲ میلیون دلار)
 - تخته فیبر چوبی (۹.۴ میلیون دلار).
- ◀ محصولات فلزی
 - میلگرد و میله‌های فولادی (۳۰.۴ میلیون دلار)
 - پروفیل‌های توخالی (۲۸.۹ میلیون دلار).
- ◀ مواد غذایی
 - شکر و ساکارز (۲۸.۳ میلیون دلار)
 - سیب‌زمینی (۲۰.۵ میلیون دلار)
 - سیب تازه (۱۷.۵ میلیون دلار).
- ◀ سایر:
 - فرش و کفپوش‌های نساجی (۱۱.۸ میلیون دلار)
 - مواد شوینده (۹.۸ میلیون دلار).

جدول ۱۶: ده کالای عمده صادراتی ایران به ترکمنستان در سطح ۶ رقمی کد HS (۲۰۲۴)

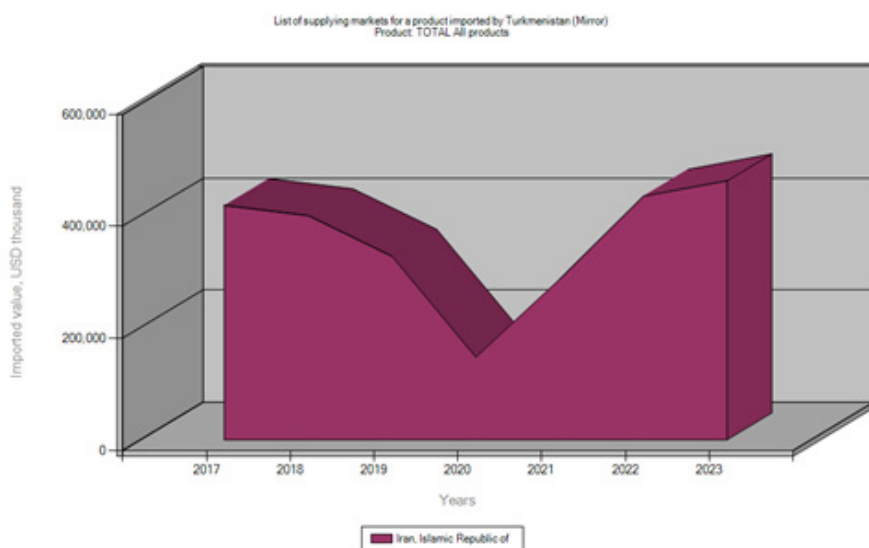
ردیف	کد HS	نام کالا	ارزش صادرات ۲۰۲۴ (هزار دلار)	تراز تجاری ۲۰۲۴ (هزار دلار)	تمرکز کشورهای واردکننده
۱	۲۷۱۱۲۱	گاز طبیعی به صورت گازی	۱۰,۸۹۵,۲۲۹	۱۰,۸۹۵,۲۲۹	۰.۷۸
۲	۲۷۱۰۱۹	روغن‌های متوسط و فرآورده‌های آن‌ها از نفت یا مواد معدنی قیری، بدون محتوی بیودیزل، سایر	۱,۴۵۸,۶۴۴	۱,۴۱۲,۲۹۹	۰.۳۶
۳	۳۱۰۲۱۰	اوره، چه در محلول آبی باشد یا نه (به جز قرص یا بسته‌بندی کمتر از ۱۰ کیلوگرم)	۳۲۷,۹۴۹	۳۲۷,۹۱۴	۰.۱۳
۴	۲۷۰۹۰۰	روغن‌های نفتی و روغن‌های استخراج شده از مواد معدنی قیری، خام	۲۴۰,۱۱۷	۲۴۰,۱۱۷	۰.۳۹
۵	۲۷۱۶۰۰	انرژی الکتریکی	۲۲۸,۱۴۴	۲۲۸,۱۴۴	۱
۶	۳۱۰۴۲۰	کلرید پتاسیم برای استفاده به عنوان کود (به جز قرص یا بسته‌بندی کمتر از ۱۰ کیلوگرم)	۱۳۵,۶۷۳	۱۳۵,۴۷۸	۰.۰۶
۷	۵۲۰۵۱۲	نخ پنبه‌ای تک‌لا، از الیاف شانه‌نشده، با حداقل ۸۵٪ پنبه و چگالی خطی بین ۲۳۲.۵۶ تا ۷۱۴.۲۹ دسی‌تکس (به جز نخ خیاطی و نخ‌های بسته‌بندی برای فروش خرده)	۶۳,۰۵۷	۶۲,۹۵۵	۰.۷۱
۸	۲۸۰۱۲۰	ید	۵۳,۳۹۲	۵۳,۳۹۲	۰.۲۸
۹	۰۷۰۲۰۰	گوجه‌فرنگی تازه یا خنک شده	۵۳,۰۸۰	۵۳,۰۸۰	۰.۶۲
۱۰	۲۷۱۳۲۰	قیر نفتی	۴۶,۶۰۸	۴۶,۶۰۸	۰.۷۹

۲-۸. تحلیل تجارت با جمهوری اسلامی ایران

۱-۲-۸. روند تاریخی (۲۰۱۷-۲۰۲۳)

روند تجارت ترکمنستان با ایران از سال ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۳ بیانگر یک چرخه‌ی افت شدید و سپس بازیابی تدریجی است. در حالی که دوره‌ی ۲۰۲۰-۲۰۱۷ کاهش قابل توجهی را نشان می‌دهد، از سال ۲۰۲۱ به بعد احیای تعاملات اقتصادی و گسترش صادرات ایران به ترکمنستان به وضوح مشاهده می‌شود. این روند حاکی از آن است که با وجود چالش‌های سیاسی و اقتصادی، بازار ایران همچنان یکی از تأمین‌کنندگان مهم ترکمنستان در منطقه باقی مانده و ظرفیت افزایش همکاری‌های تجاری بین دو کشور وجود دارد.

نمودار ۳: روند واردات ایران از ترکمنستان (۲۰۱۷-۲۰۲۳)

۲-۲-۸. تجارت خدمات کشور ترکمنستان

بر اساس داده‌های پایگاه Trade Map، تجارت خدمات کشور ترکمنستان در دوره‌ی ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۱ نشان‌دهنده‌ی وابستگی بالای این کشور به واردات خدمات خارجی و وجود کسری در تراز تجاری خدمات است. ارزش واردات خدمات ترکمنستان از حدود ۴/۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ به بیش از ۶/۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته، در حالی که صادرات خدمات ترکمنستان در همین بازه تنها از ۳/۴ میلیارد دلار به حدود ۲/۲ میلیارد دلار کاهش یافته است. بیشترین نوسان در سال ۲۰۲۰ مشاهده می‌شود که تحت تأثیر همه‌گیری کرونا، صادرات خدمات ترکمنستان افتی حدود ۴۰ درصدی را تجربه کرده، اما واردات خدمات ترکمنستان همچنان افزایش یافته است. این روند نشان می‌دهد که اقتصاد ترکمنستان، به‌ویژه در بخش خدمات حمل‌ونقل، مشاوره فنی و مهندسی، بیشتر متکی بر واردات خدمات ترکمنستان است و هنوز ظرفیت صادرات خدمات ترکمنستان در مقیاس بین‌المللی در آن توسعه نیافته است. برای بهبود وضعیت این کشور نیازمند تنوع‌بخشی به ساختار خدمات، توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ترانزیت، و ارتقای رقابت‌پذیری خدمات داخلی است تا بتواند تراز خدماتی خود را در سال‌های آینده متعادل‌تر سازد.

جدول ۱۷: تجارت خدمات کشور ترکمنستان (۲۰۱۵-۲۰۲۱)

سال	واردات (میلیون دلار)	صادرات (میلیون دلار)	تراز تجاری خدمات (صادرات - واردات)
۲۰۱۵	۴,۶۲	۳,۴۳	-۱,۱۹
۲۰۱۶	۴,۶۲	۳,۴۶	-۱,۱۶
۲۰۱۷	۴,۸۵	۳,۶۲	-۱,۲۳
۲۰۱۸	۴,۳۰	۳,۶۵	-۰,۶۵
۲۰۱۹	۵,۳۵	۳,۷۳	-۱,۶۲
۲۰۲۰	۶,۲۹	۲,۲۵	-۴,۰۴
۲۰۲۱	۴,۹۵	۲,۲۵	-۲,۷۰

۳-۸. تجارت استان یزد با کشور ترکمنستان

اساس داده‌های کارت بازرگانی در سال ۱۴۰۳، کل صادرات یزد به ترکمنستان ۱۹,۰۸۴ میلیون دلار و وزن ۹۹,۸۸۷ تن بوده است.

۱-۳-۸. کالاهای برتر صادراتی یزد

◀ کاشی و سرامیک: محصول «کاشی چهارگوش با ضریب جذب آب حداکثر ۰.۵ درصد» پیشتاز مطلق

◀ کاشی سرامیک: با کد تعرفه ۶ رقمی ۶۹۰۷۴۰ به ارزش ۸۳۶ هزار دلار

◀ سنگ‌های ساختمانی: سنگ خارا (گرانیت) کارشده

◀ فرآورده‌های شیمیایی: روغن‌های سبک، رنگ‌ها و پوشش‌های ساختمانی

در جدول زیر فهرست کالاهای صادراتی یزد به همراه ارزش آنها مربوط به سال ۱۴۰۳ مشخص می‌باشد:

جدول ۱۸: فهرست کالاهای صادراتی یزد به ترکمنستان (۱۴۰۳)

ردیف	کد HS	نام کالا	ارزش (دلار)	وزن (تن)
۱	۶۹۰۷۲۲۰۰	کاشی و چهارگوش (با ضریب جذب آب ۰.۵ تا ۱۰ درصد)	۵,۵۹۴,۴۷۲	۵۳۳۰۳.۵۲۹
۲	۶۸۰۲۹۳۱۰	سنگ خارا (گرانیت) پولیش داده یا شکل داده شده	۴,۵۵۲,۲۹۵	۲۷۵۸۹.۶۶۸
۳	۲۷۱۰۱۲۹۰	سایر روغن‌های سبک و فرآورده‌ها (بجز بنزین)	۱,۱۲۲,۸۸۰	۲۳۹۸.۳۱۶
۴	۶۹۰۷۴۰۹۰	سایر کاشی و سرامیک نقاشی شده یا صنایع دستی	۸۳۶,۷۳۷	۳۸۱۹.۶۳۳
۵	۳۲۰۹۱۰۴۰	رنگ‌ها و پوشش ساختمانی (پلیمرهای اکریلیک یا وینیل)	۶۲۲,۲۱۳	۴۱۸.۸۵۹

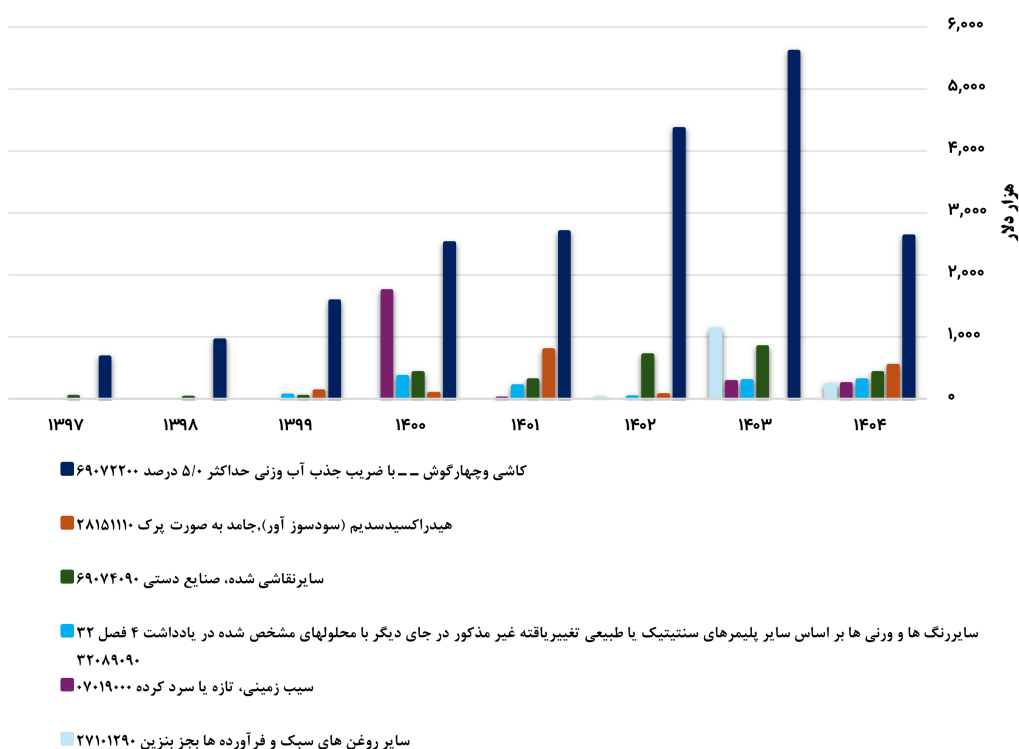
سلسله گزارش‌های تجارت خارجی یزد با کشورهای همسایه: بررسی تجارت خارجی یزد با ترکمنستان

ردیف	کد HS	نام کالا	ارزش (دلار)	وزن (تن)
۶	۶۹۰۷۲۱۰۰	کاشی و چهارگوش (با جذب آب حداکثر ۰.۵ درصد)	۴۴۷,۰۳۰	۳۳۸۵.۳
۷	۰۸۰۸۱۰۹۰	سایر سیب (تازه)	۴۰۰,۹۷۱	۱۰۲۸.۱۱۳
۸	۳۹۲۳۲۹۹۰	سایر کالاهای بسته‌بندی پلاستیکی (غیر از ردیف‌های مشخص)	۳۲۱,۹۸۴	۴۰۲.۴۸
۹	۳۲۰۹۱۰۵۰	رنگ‌ها و پوشش‌های صنعتی (پلیمرهای اکریلیک یا وینیل)	۳۱۸,۶۹۳	۴۸.۳۶۴
۱۰	۳۲۰۸۹۰۹۰	سایر رنگ‌ها و ورنی‌ها (بر اساس پلیمرهای سنتتیک)	۲۸۴,۶۸۹	۲۶۸.۱۴۱
۱۱	۰۷۰۱۹۰۰۰	سیب زمینی (تازه یا سرد کرده)	۲۷۵,۰۲۹	۹۳۳.۰۸۶
۱۲	۸۳۱۱۱۰۰۰	الکترودهای اندود شده برای جوشکاری با قوس الکتریکی	۲۷۴,۰۲۷	۲۴۲.۲۵۴
۱۳	۵۷۰۴۹۰۹۰	سایر کفپوش‌های نمدی (کفپوش‌های بی‌بافت)	۲۶۶,۱۳۶	۱۸۲.۴۰۷۵
۱۴	۶۹۱۰۱۰۰۰	دستشویی، روشویی و ظروف بهداشتی چینی	۲۵۸,۷۶۳	۳۹۶.۴۱۷
۱۵	۸۵۴۴۶۰۱۰	کابل زمینی (ولتاژ بین ۱ تا ۱۳۲ کیلوولت)	۲۵۸,۴۱۶	۱۴۳.۵۶۶
۱۶	۰۷۰۲۰۰۱۰	گوجه فرنگی زراعی	۲۲۹,۴۳۷	۹۰۹.۱۳۵
۱۷	۳۹۲۰۱۰۲۰	صفحه و ورق یک لایه چاپ نشده از پلیمر اتیلن	۲۱۵,۰۶۱	۲۵۰.۰۹۳
۱۸	۷۲۱۳۱۰۱۰	میلگرد کلاف با قطر کمتر از ۹ میلیمتر (آهن یا فولاد)	۱۶۷,۹۱۶	۳۳۲.۶۹
۱۹	۷۰۱۳۴۹۹۰	سایر ظروف شیشه‌ای (آشپزخانه یا رومیزی)	۱۳۷,۱۰۵	۳۳۴.۴۲
۲۰	۰۸۰۹۳۰۰۰	هلو، شلیل و شفتالو (تازه)	۱۳۷,۰۷۶	۱۹۷.۵۰۷

۲-۳-۸. سری زمانی محصولات عمده صادراتی یزد به ترکمنستان

بررسی سری زمانی محصولات عمده صادراتی استان یزد به ترکمنستان در بازه سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۴ (بر اساس داده‌های کارت بازرگانی) نشان‌دهنده نوسانات شدید در ارزش دلاری صادرات است. اوج صادرات در سال ۱۴۰۳ رخ داده که ارزش صادرات کلی به بیش از ۵۵۰۰ هزار دلار (۵.۵ میلیون دلار) رسیده است. این افزایش چشمگیر عمدتاً به دلیل صادر شدن محصول «کاشی و چهارگوش - با ضریب جذب آب وزنی حداکثر ۰/۵ درصد» بوده که بیشترین سهم را در این سال به خود اختصاص داده و ارزش آن از سایر کالاها به طور قابل ملاحظه‌ای بالاتر است.

نمودار ۴: سری زمانی محصولات عمده صادراتی یزد به ترکمنستان (۱۳۹۷-۱۴۰۴)

۳-۳-۸. تحلیل بازار ترکمنستان برای محصولات منتخب صادراتی استان یزد

بررسی داده‌های «قیمت واحد» نشان‌دهنده استراتژی «رهبری قیمت» توسط صادرکنندگان ایرانی به ویژه یزدی می‌باشد.

◀ محصول کاشی و چهارگوش - با ضریب جذب آب وزنی حداکثر ۰/۵ درصد (۶۹۰۷۲۲۰۰) بازار واردات کاشی ترکمنستان (با تمرکز بر قیمت واحد دلار در هر تن) دارای بازه‌های قیمتی بسیار گسترده‌ای است که فرصت‌هایی را برای صادرکنندگان با مزیت‌های متفاوت فراهم می‌کند:

▪ رده اقتصادی و فوق‌رقابتی

کاشی‌های ایرانی در بازار ترکمنستان در این رده قرار دارند. کاشی‌های تولیدی ایران با قیمتی بین ۵۷ تا ۸۱ دلار در هر تن عرضه شده‌اند. ایران در تمام سال‌های مورد بررسی، پایین‌ترین قیمت واحد را در میان تمامی صادرکنندگان داشته است. این اختلاف قیمتی (به عنوان مثال، در سال ۲۰۲۳ قیمت ایران ۸۱ دلار/تن بوده در حالی که قیمت نزدیک‌ترین رقیب یعنی ترکیه ۴۱۰ دلار/تن و اسپانیا ۶۰۰ دلار/تن بوده است) نشان‌از تأمین کاشی‌های استاندارد با قیمت بسیار پایین است. این قیمت‌گذاری، ضمن اینکه تا حدی از مزیت‌های لجستیکی (نزدیکی جغرافیایی) و تولید انبوه نشأت می‌گیرد، می‌تواند همچنین بازتاب‌دهنده صادرات محصولاتی با کیفیت و تکنولوژی پایین‌تر، استفاده از بسته‌بندی غیراستاندارد، یا تمرکز بر محصولاتی باشد که فاقد ارزش افزوده ناشی از طراحی‌های مدرن و برندسازی پیشرفته هستند.

▪ رده قیمت متوسط

محصولات صادرکنندگان منطقه‌ای نظیر ترکیه و برخی از کشورهای اروپایی مانند اسپانیا و لهستان با قیمتی در محدوده ۴۰۰ تا ۶۰۰ دلار در هر تن عرضه می‌شوند. این محصولات، که حدود ۵ تا ۱۰ برابر گران‌تر از کاشی‌های ایرانی هستند، احتمالاً در بخش‌های با کیفیت بالاتر یا کاشی‌های با ابعاد و طراحی‌های تخصصی‌تر در بازار ترکمنستان رقابت می‌کنند.

▪ رده لوکس و با ارزش افزوده بالا

محصولات کشورهای پیشرفته و دارای برند برتر در صنعت کاشی مانند آلمان (۱۰۰۰ دلار/تن)، امارات متحده عربی (۱۲۵۰ دلار/تن) و چین (۱۲۹۳ دلار/تن) در بالاترین بازه قیمتی قرار دارند. این قیمت‌ها نشان می‌دهد که این کشورها در حال تأمین کاشی‌های پرسلان خاص، یا محصولات با تکنولوژی ساخت و طراحی مدرن و سطح کیفی ممتاز هستند.

به طور خلاصه، ایران بر اساس داده‌های قیمت واحد، بازار کاشی‌های ارزان‌قیمت و حجم بالا در ترکمنستان را برای پروژه‌های عمومی در اختیار دارد، در حالی که دیگر صادرکنندگان عمده با تمرکز بر کیفیت، طراحی یا تکنولوژی، در بخش‌های لوکس و با ارزش افزوده بالاتر رقابت می‌کنند.

جدول ۱۹: قیمت واحد دلار در هر تن محصول کاشی و چهارگوش (با ضریب جذب آب وزنی حداکثر ۰/۵ درصد)

واحد اندازه‌گیری	(ارزش واحد وارداتی بر حسب دلار/تن)				صادرکنندگان
	۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	
دلار/۱۰۰۰ متر مربع	۵۰۰	***	***	***	هند
دلار/تن	۱۲۹۳	***	***	۱۰۰۰	چین
دلار/تن	۶۰۰	۴۵۵	۴۷۳	۳۵۹	اسپانیا
دلار/تن	۴۷۶	***	***	***	لهستان
دلار/تن	۴۱۰	۴۰۵	۲۱۲	۲۸۹	ترکیه
دلار/تن	۸۱	۵۹	۵۷	۶۰	ایران
دلار/تن	***	***	***	۱۰۰۰	فرانسه
دلار/تن	***	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۸۳۳	آلمان
دلار/تن	***	۱۲۵۰	***	***	امارات متحده عربی

◀ هیدراکسید سدیم (سودسوز آور)، جامد به صورت پرک (۲۸۱۵۱۱۱۰)

در بازار سدیم هیدروکسید جامد ترکمنستان، ایران به طور مداوم جایگاه خود را در رده اقتصادی و فوق‌رقابتهی تثبیت کرده است:

▪ رده اقتصادی و فوق‌رقابتهی

محصولات تولیدی ایران با قیمتی بین ۱۹۷ تا ۵۷۳ دلار در هر تن عرضه شده‌اند و در تمام سال‌های مورد بررسی، پایین‌ترین قیمت واحد را در میان تمامی صادرکنندگان به ترکمنستان به خود اختصاص داده‌اند. به عنوان مثال، در سال ۲۰۲۳ قیمت ایران ۴۳۸ دلار/تن بوده در حالی که قیمت نزدیک‌ترین رقیب یعنی چین ۴۴۴ دلار/تن و ازبکستان ۷۶۸ دلار/تن بوده است. این قیمت‌گذاری شدیداً رقابتهی، ضمن اینکه تا حدی از مزیت‌های لجستیکی (نزدیکی جغرافیایی) و تولید انبوه نشأت می‌گیرد، می‌تواند همچنین بازتاب‌دهنده صادرات محصولات با خلوص و تکنولوژی پایین‌تر یا عدم ارائه خدمات و بسته‌بندی با ارزش افزوده باشد. همچنین این امر مزیت رقابتهی بالایی برای نفوذ در صنایع شیمیایی ترکمنستان ایجاد کرده است.

▪ روند قیمتی ایران

ایران نیز از روند افزایشی جهانی تأثیر پذیرفته است. قیمت واحد صادراتی ایران از ۱۹۷ دلار در سال ۲۰۲۰ به ۵۷۳ دلار در سال ۲۰۲۲ افزایش یافته، اما در سال ۲۰۲۳ با کاهش به ۴۳۸ دلار، همراه با کاهش قیمت متوسط بازار عمل کرده است. با این حال، حتی در اوج قیمتی (۲۰۲۲)، قیمت ایران پایین‌ترین قیمت باقی ماند.

جدول ۲۰: قیمت واحد دلار بر هر تن محصول هیدراکسید سدیم (سودسوز آور)، جامد به صورت پرک

(ارزش واحد وارداتی بر حسب دلار/تن)				صادرکنندگان
۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	
۵۲۹	۶۳۱	۲۷۱	۲۶۱	مجموع
۱۱۳۷	۲۰۶۷	***	۲۰۰۰	قزاقستان
۹۳۶	۱۵۷۰	۶۳۳	۴۷۱	ترکیه
۷۶۸	۷۹۵	***	۴۶۷	ازبکستان
۴۴۴	۶۲۷	***	۲۸۹	چین
۴۳۸	۵۷۳	۲۰۵	۱۹۷	ایران

بخش نهم

چشم انداز آینده تجارت ایران و ترکمنستان:
تحلیل پتانسیل های صادراتی (ITC)، موانع و راهکارها

۹. چشم‌انداز آینده تجارت ایران و ترکمنستان: تحلیل پتانسیل‌های صادراتی (ITC)، موانع و راهکارها

این بخش به تحلیل هوشمند پتانسیل‌های تجاری بر اساس داده‌های مرکز تجارت بین‌الملل (ITC)، شناسایی فرصت‌های بکر و ارائه پیشنهادهای راهبردی اختصاص دارد.

۱-۹. نمای کلی پتانسیل صادراتی ایران

بر اساس «نقشه پتانسیل صادراتی^{۱)}»، وضعیت تجاری ایران در بازار ترکمنستان دارای ویژگی‌های منحصربه‌فردی است:

◀ عملکرد فراتر از انتظار

پتانسیل صادراتی تخمینی (ITC) ایران به ترکمنستان حدود ۱۷۷ میلیون دلار برآورد شده است، اما صادرات واقعی و فعلی ایران به ترکمنستان (۳۵۸ میلیون دلار) بیش از دو برابر این رقم است. این نشان می‌دهد که ایران نه تنها پتانسیل تخمین زده شده را کاملاً محقق کرده، بلکه عملکرد صادراتی بسیار بالاتری از پتانسیل پایه دارد.

◀ شکاف فرصت

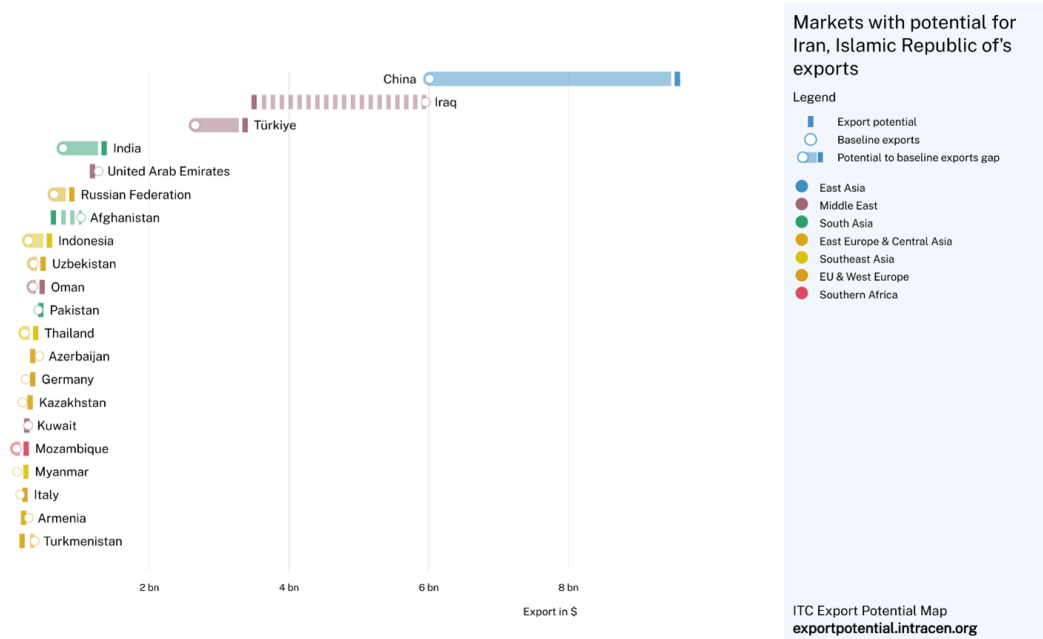
با وجود اشباع کلی بازار، همچنان یک پتانسیل محقق نشده به ارزش ۱۹ میلیون دلار در محصولات خاص وجود دارد که فرصتی طلایی برای تنوع‌بخشی به سبد صادراتی است.

◀ هشدار راهبردی

عملکرد فراتر از پتانسیل در برخی کالاها (مانند کاشی و سیمان) ممکن است منجر به رقابت منفی میان صادرکنندگان ایرانی و کاهش حاشیه سود شود؛ لذا تمرکز باید بر پر کردن شکاف‌های موجود در کالاهای جدید باشد.

1) Export Potential Map

نمودار ۵: پتانسیل صادراتی ایران به سایر بازار کشورها

۲-۹. تحلیل کالاها: نقاط قوت و فرصت‌های بکر بر اساس نمودار مستطیلی ITC

نقشه پتانسیل صادراتی ITC فرصت‌های تجاری ایران در بازار ترکمنستان را در دو بخش اصلی (پتانسیل محقق شده و محقق نشده) نمایش می‌دهد. در این نقشه:

- ◀ **اندازه مستطیل‌ها:** ارزش پتانسیل کل صادراتی محصول
- ◀ **رنگ پررنگ:** میزان پتانسیل محقق شده (صادرات واقعی فعلی)
- ◀ **رنگ کمرنگ:** میزان پتانسیل محقق نشده (فرصت‌های رشد)

۱-۲-۹. پتانسیل‌های کاملاً محقق شده با عملکرد صادراتی بالا (نقاط قوت فعلی)

ایران در این گروه‌های کالایی تسلط کامل بر بازار دارد و ظرفیت صادراتی خود را ۱۰۰ درصد محقق کرده است:

- ◀ **کاشی و سرامیک:** این محصول دارای پتانسیل صادراتی بالا بوده و طبق نمودار، بخش بزرگی از این پتانسیل (رنگ پررنگ) محقق شده است. این امر نشان دهنده تسلط نسبی ایران بر بازار مصالح ساختمانی در ترکمنستان است.
- ◀ **سیمان (پرتلند - گروه مواد معدنی):** مشابه کاشی و سرامیک صادرات سیمان نیز بسیار موفق بوده و تمامی ظرفیت صادراتی پیش‌بینی شده به بالفعل تبدیل شده است.
- ◀ **محصولات کشاورزی:** سیب تازه، جایگاه تثبیت شده‌ای دارد.
- ◀ **فلزات:** میلگرد و میله‌های فولادی (سازه).

۲-۲-۹. فرصت‌های طلایی - صادراتی (پتانسیل‌های محقق نشده با ظرفیت استفاده نشده)

این محصولات دارای پتانسیل قابل توجهی هستند که هنوز به طور کامل از آن‌ها استفاده نشده است و برای توسعه صادرات به ترکمنستان جزو فرصت‌های کلیدی محسوب می‌شوند. بر اساس نمودارهای ITC، کالاهای زیر با وجود تقاضای بالا، سهم بازار کمی دارند و باید در اولویت بازرگانان قرار گیرند:

◀ صنایع فلزی و ساختمانی

▪ لوله و پروفیل‌های توخالی آهنی/ فولادی:

این گروه دارای بزرگ‌ترین مستطیل در نمودار است که نشان دهنده پتانسیل بالای آن می‌باشد. اما بخش کم‌رنگ قابل توجهی از آن محقق نشده باقی مانده است. این شکاف نشان‌دهنده یک فرصت بزرگ برای صنایع فلزی و ساختمانی ایران در ترکمنستان است.

▪ سیم‌های مفتولی آلومینیومی یا سیم‌های به هم تابیده (۷۶۱۴۱۰) (با هسته فولادی): حدود ۵ میلیون دلار پتانسیل محقق نشده (ظرفیت صادراتی محقق نشده).

▪ میله‌های آهن و فولاد:

این کالا نیز پتانسیل صادراتی قابل توجهی دارد که بخش چشمگیری از آن هنوز محقق نشده است (رنگ کم‌رنگ غالب).

◀ صنایع سنگ

▪ سنگ گرانیت، صفحات سنگی، سنگ مرمر، تراورتن، رخام و اشیاء مسطح از آنها (۶۸۰۲۲۱): بیش از ۸۰ درصد از پتانسیل صادراتی این محصول دست‌نخورده باقی مانده است (حدود ۵۳۵ هزار دلار شکاف مستقیم یا ظرفیت صادراتی محقق نشده).

◀ محصولات پتروشیمی و پلاستیک:

▪ پلی‌اتیلن و لوله‌های صلب (Rigid Tubes)

با توجه به ظرفیت بالای تولید در ایران، این بخش پتانسیل رشد چشمگیری دارد.

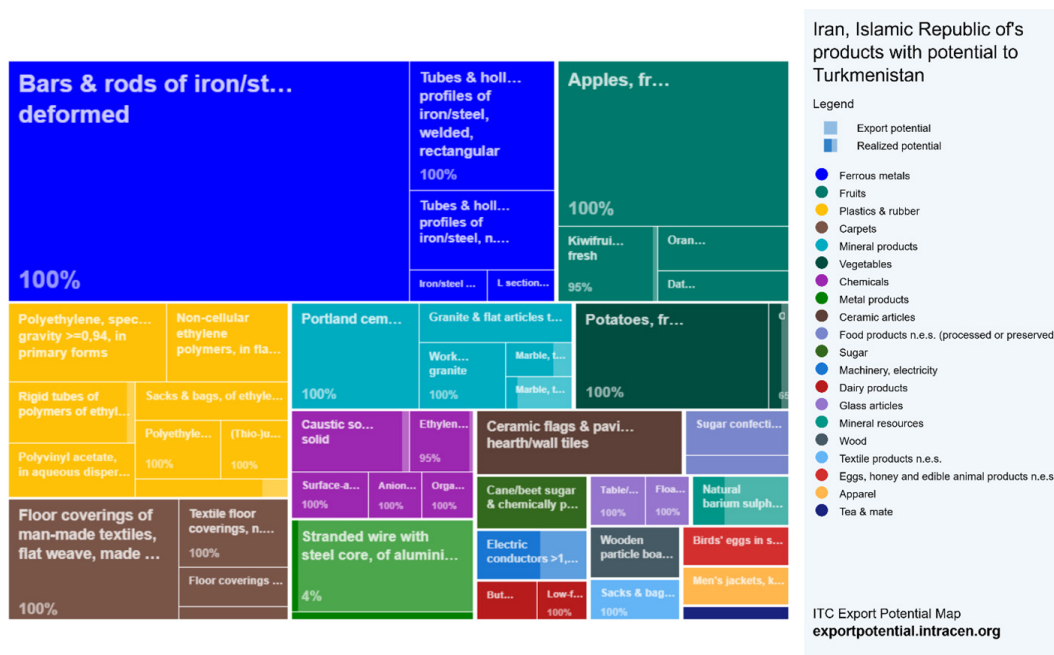
◀ داروها و واکسن‌ها (گروه شیمیایی)

این بخش دارای پتانسیل متوسط تا بالا است و بخش قابل توجهی از آن محقق نشده است. این فرصت نشان‌دهنده نیازمند تامین کنندگان جدید است و از طرفی نشان‌دهنده نیاز بازار ترکمنستان به محصولات دارویی و پتانسیل رشد صنعت داروسازی ایران در این بازار است و کشور ایران ظرفیت خالی قابل توجهی در این بخش دارد.

◀ سیب و سیب زمینی و کیوی (گروه کشاورزی)

این محصولات کشاورزی دارای پتانسیل بالا هستند، اما بخش قابل ملاحظه‌ای از ظرفیت آن‌ها محقق نشده است، که فرصتی برای افزایش صادرات محصولات غذایی و کشاورزی تازه می‌باشد. برخلاف سیب، ظرفیت صادراتی این دو محصول (سیب زمینی و کیوی) هنوز به طور کامل استفاده نشده است.

نمودار ۶: نمودار مستطیلی پتانسیل صادراتی محصولات ایران به بازار ترکمنستان

۳-۹. تحلیل بازارهای دارای پتانسیل برای صادرات ایران (بر اساس نمودار شعاعی ITC) و پیشنهادات راهبردی

۱-۳-۹. معرفی نمودار شعاعی

نمودار شعاعی پتانسیل صادراتی ایران، تصویری از پتانسیل کلی ایران در بازارهای ترکمنستان را نشان می‌دهد. ساختار این نمودار به شرح زیر است:

◀ دایره‌ها: گروه‌های کالایی

◀ **اندازه دایره:** متناسب با ارزش پتانسیل صادراتی (فرصت‌های با ارزش بالاتر، دایره‌های بزرگ‌تر)

◀ **رنگ دایره:** گروه صنعتی (مثلاً سبز برای کشاورزی، زرد برای مواد شیمیایی، آبی برای فلزات)

◀ موقعیت شعاعی:

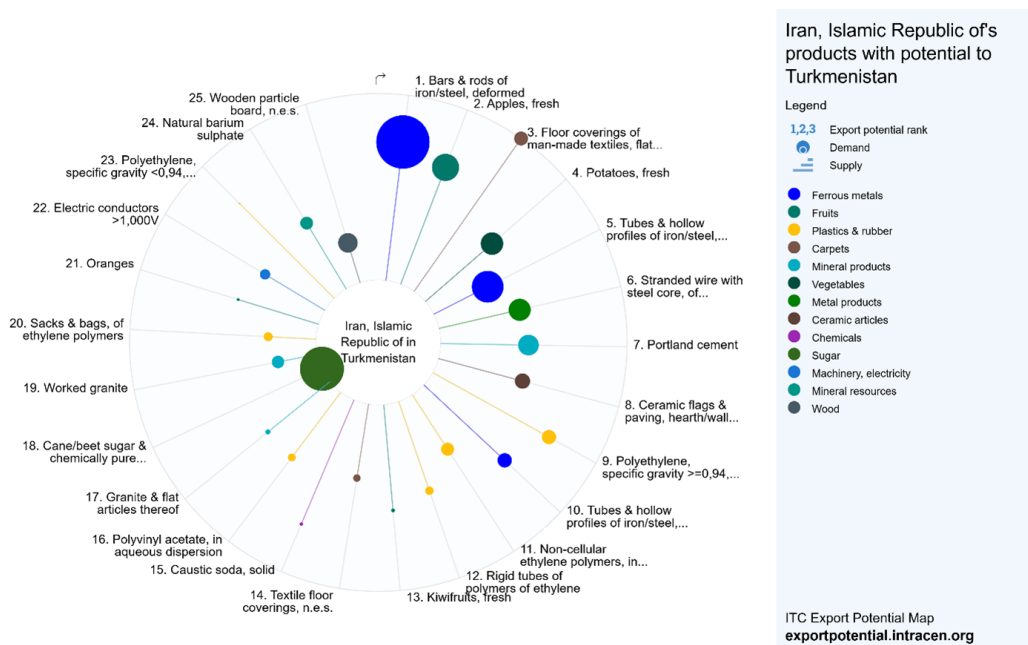
▪ استراتژی مبتنی بر تقاضای بازار (Demand-Pull)

محصولاتی که در «نیمه بالایی» نمودار شعاعی قرار دارند، دارای تقاضای جهانی و منطقه‌ای بالایی هستند. صادرات این اقلام با مقاومت کمتر بازار روبه‌رو خواهد شد: میله‌های آهنی و فولادی / پلیمرهای اتیلن (پتروشیمی) / فرآورده‌های سیب‌زمینی

▪ استراتژی مبتنی بر ظرفیت عرضه (Supply-Push)

محصولاتی که در «نیمه پایینی» نمودار قرار دارند، بیانگر توان تولیدی بالای ایران هستند. موفقیت در این بخش نیازمند بازاریابی تهاجمی و رفع موانع لجستیکی است: گوجه‌فرنگی تازه (کشت گلخانه‌ای) / شیرینی و شکلات / پسته

نمودار ۷: نمودار شعاعی پتانسیل صادراتی محصولات ایران به بازار ترکمنستان

۲-۳-۹. تحلیل نمودار شعاعی

ایران در حال حاضر سهم قابل توجهی از بازار ترکمنستان را در اختیار دارد و پتانسیل خود را تقریباً به طور کامل محقق کرده یا حتی از آن فراتر رفته است:

۱) محصولات با ظرفیت استفاده شده (فرصت‌های صادراتی کلیدی)

◀ محصولات فلزات آهنی (Ferrous metals - رنگ آبی پررنگ)

- میلگردها (Bars & rods of iron/steel, deformed): طبق نمودار مستطیلی، این محصول ۱۰۰٪ پتانسیل خود را محقق کرده است.
- لوله‌ها و پروفیل‌های جوش داده شده (Tubes & hollow profiles, welded, rectangular): این کالا نیز ۱۰۰٪ پتانسیل خود را محقق کرده است.

نتیجه‌گیری: ایران در بخش سازه‌ها و مواد اولیه فلزی عملکرد بسیار قدرتمندی در ترکمنستان داشته، اما همانطور که اشاره کردید، این امر می‌تواند باعث رقابت داخلی شدید شود.

◀ میوه‌ها (Fruits - رنگ سبز زیتونی)

- سیب (Apples, fr): با تحقق ۱۰۰٪ پتانسیل، ایران بازار سیب ترکمنستان را در دست دارد.

◀ سیمان (Portland cement - رنگ آبی فیروزه‌ای)

- سیمان نیز با تحقق ۱۰۰٪ پتانسیل، یک نقطه قوت بزرگ در حوزه مصالح ساختمانی است.

◀ کاشی و سرامیک (Ceramic flags - رنگ قهوه‌ای)

- این محصول نیز پتانسیل خود را ۱۰۰٪ محقق کرده است.

۲) محصولات با ظرفیت استفاده نشده (فرصت‌های صادراتی کلیدی)

این کالاها با وجود داشتن پتانسیل بالا در بازار ترکمنستان، هنوز نتوانسته‌اند سهم مناسبی را کسب کنند و بزرگ‌ترین فرصت‌های رشد را ارائه می‌دهند:

◀ فرصت‌های صنایع فلزی و ساختمانی (رنگ آبی)

▪ لوله‌ها و پروفیل‌های توخالی (Tubes & hollow profiles of iron/steel, n.e.s):

این محصول در نمودار شعاعی (شماره ۵ و ۱۰) دارای دایره‌های بزرگی است که نشان‌دهنده ارزش بالای پتانسیل است. در نمودار مستطیلی، بخش محقق شده (پررنگ) در مقایسه با پتانسیل کل، کمتر است. این بزرگترین شکاف محقق نشده را در بخش فلزات نشان می‌دهد.

▪ گرانول و صفحات سنگی (Granite & flat articles thereof) (شماره ۱۷):

داده‌های دقیق‌تر نمودار نشان دادند که بیش از ۸۰٪ پتانسیل محقق نشده باقی مانده است. این یک فرصت برای صنعت سنگ ایران است.

◀ فرصت‌های محصولات پلاستیکی و شیمیایی (رنگ زرد و بنفش)

▪ پلی‌اتیلن‌های سبک و سخت (Non-cellular / ۰/۹۴ < Polyethylene, specific gravity ethylene polymers): (شماره ۹ و ۱۱)

در نمودار شعاعی دارای دایره‌های بزرگ و در نیمه پایین (ظرفیت عرضه بالا) نمودار قرار دارند، که نشان‌دهنده آمادگی ایران برای صادرات این مواد پتروشیمی و نیاز به تمرکز بر بازاریابی در ترکمنستان است. پتانسیل تحقق نیافته در این بخش‌ها قابل توجه است.

▪ اوریب‌های اتیلن (Rigid tubes of polymers of ethylene): (شماره ۱۲)

این محصول دارای دایره‌ای با اندازه متوسط است که بخش محقق نشده قابل توجهی دارد.

◀ فرصت‌های غذایی و کشاورزی

▪ سیب‌زمینی تازه (Potatoes, fr): (شماره ۴)

با وجود پتانسیل بالا، بخش قابل توجهی از پتانسیل آن محقق نشده است، که فرصتی مهم برای کشاورزان است.

▪ کیوی (Kiwifruits, fresh): (شماره ۱۳)

این محصول دارای دایره‌ای کوچک‌تر، اما با پتانسیل تحقق نیافته بالا است.

۹-۳-۳. پیشنهادات راهبردی براساس نمودار شعاعی

الف) پتانسیل‌های مبتنی بر تقاضای بازار و ظرفیت عرضه

◀ پتانسیل‌های مبتنی بر تقاضای بالا (نیمه بالایی نمودار)

محصولاتی که در نیمه بالایی نمودار قرار دارند، نشان می‌دهند که تقاضای جهانی برای آن‌ها بالاست، و توسعه صادرات در این بخش‌ها می‌تواند با کمترین مقاومت در بازار مواجه شود:

- میله‌ها از آهن و فولاد: (گروه فلزات)
- پلیمرهای اتیلن (پلاستیک): (گروه پتروشیمی)
- فرآورده‌های سیب زمینی: (گروه کشاورزی)

ب) پتانسیل‌های مبتنی بر ظرفیت عرضه ایران (نیمه پایینی نمودار)

محصولاتی که در نیمه پایینی نمودار قرار دارند، نشان می‌دهند که ایران ظرفیت تولید و عرضه بالایی در آن‌ها دارد و باید برای یافتن بازارهای هدف مناسب و رفع موانع تجاری (مانند حمل و نقل یا استانداردهای بهداشتی) تلاش بیشتری کند:

- گوجه‌فرنگی تازه: (گروه کشاورزی)
- شیرینی و شکلات: (گروه غذایی)
- پسته: (گروه کشاورزی)

منابع:

- [1] “Corruption Perceptions Index 2024 - Transparency.org.” Accessed: Oct. 10, 2025. [Online]. Available: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024/index/tkm>
- [2] “Türkmenistanyň Statistika baradaky döwlet komiteti.” Accessed: Oct. 11, 2025. [Online]. Available: <https://www.stat.gov.tm/population-census>
- [3] “Turkmenistan Population (2025) - Worldometer.” Accessed: Oct. 11, 2025. [Online]. Available: <https://www.worldometers.info/world-population/turkmenistan-population/>
- [4] “زرا و الط يناسر عالطا هكبش | ناتسنمكرت تانم تمیق” Accessed: Oct. 09, 2025. [Online]. Available: https://www.tgju.org/profile/price_tmt
- [5] “Türkmenistanyň Baş prokuraturasy.” Accessed: Oct. 11, 2025. [Online]. Available: <https://bp.gov.tm/laws/31/show>
- [6] “حلص ناعلاطم يللملا نيب زكرم - IPSC - ناتسنمكرت داصتقارب كيتلپوئز ريئات” Accessed: Oct. 19, 2025. [Online]. Available: <https://peace-ipsc.org/fa/%D8%AA%D8%A7%D8%AB%DB%8C%D8%B1-%DA%98%D8%A6%D9%88%D9%BE%D9%84%D8%AA%DB%8C%DA%A9-%D8%A8%D8%B1-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF-%D8%AA%D8%B1%DA%A9%D9%85%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-2/>
- [7] “Turkmenistan: Country File, Economic Risk Analysis | Coface.” Accessed: Oct. 10, 2025. [Online]. Available: <https://www.coface.com/news-economy-and-insights/business-risk-dashboard/country-risk-files/turkmenistan>
- [8] “WTO | Members and Observers.” Accessed: Oct. 19, 2025. [Online]. Available: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm
- [9] “Turkmenistan - Trade Barriers.” Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/turkmenistan-trade-barriers>
- [10] “Türkmenistanyň Baş prokuraturasy.” Accessed: Oct. 11, 2025. [Online]. Available: <https://bp.gov.tm/laws/130/show>
- [11] “Home - Nexia TKM.” Accessed: Oct. 10, 2025. [Online]. Available: <https://nexia.tm/en>
- [12] “DOING BUSINESS IN TURKMENISTAN.” Accessed: Oct. 10, 2025. [Online]. Available: <https://www.servicesepe.org>
- [13] “Türkmenistanyň Ýokary kazyýeti.” Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: <https://court.gov.tm/>
- [14] “Türkmenistanyň Baş prokuraturasy.” Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: <https://bp.gov.tm/laws/135/show>

- [15] “Turkmenistan Research and development expenditure - data, chart | TheGlobalEconomy.com.” Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: https://www.theglobaleconomy.com/Turkmenistan/Research_and_development/
- [16] “ Turkmenistan - Global Impact Index Scorecard - HolonIQ.” Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: <https://www.holoniq.com/country/turkmenistan>
- [17] “Customs fees amount.” Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: <https://customs.gov.tm/customs-info/customs-fees/fees>
- [18] “یمالسا یروهمج تلود نیب هیامرس و دما رد رب یاھتایلام دروم رد فعاضم تاپلام ذخا زا بانجا همانتقاوم نوناق - اھشھوژپ زکرم” ناتسنمکرت تلود و نارپ. Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/93147>
- [19] “و نارپا یمالسا یروهمج تلود نیب یگنھرف و ینف، یملع، یناگرزاب، یداصتقا تدمدنبل یاه یراکمه همانتقاوم نوناق - اھشھوژپ زکرم” ناتسنمکرت تلود. Accessed: Oct. 17, 2025. [Online]. Available: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/93921>
- [20] “Invest.” Accessed: Oct. 11, 2025. [Online]. Available: <https://invest.gov.tm/guide/view?id=29>
- [21] “Report | Logistics Performance Index (LPI).” Accessed: Oct. 19, 2025. [Online]. Available: <https://lpi.worldbank.org/report>
- [22] “Türkmenistanda onlaýn dükanlaryň sany üç ýüzden geçdi | Zaman Türkmenistan.” Accessed: Oct. 20, 2025. [Online]. Available: <https://zamanturkmenistan.com.tm/turkmenistanda-onlayn-dukanlaryn-sany-uc-yuzden-gecdi/>
- [23] “Habar.” Accessed: Oct. 20, 2025. [Online]. Available: <https://fineconomic.gov.tm/habar/elektron-sowdany-n-ilerleyan-ugurlary-sanly-taslamalar-gin-mumkincilikler805>
- [24] “Turkmenistan | RSF.” Accessed: Oct. 22, 2025. [Online]. Available: https://rsf.org/en/turkmenistan-0?utm_source=chatgpt.com
- [25] “Digital 2025: Turkmenistan — DataReportal – Global Digital Insights.” Accessed: Oct. 22, 2025. [Online]. Available: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-turkmenistan>
- [26] “WEO.” Accessed: Oct. 23, 2025. [Online]. Available: <https://data.imf.org/en/datasets/IMF.RES:WEO>